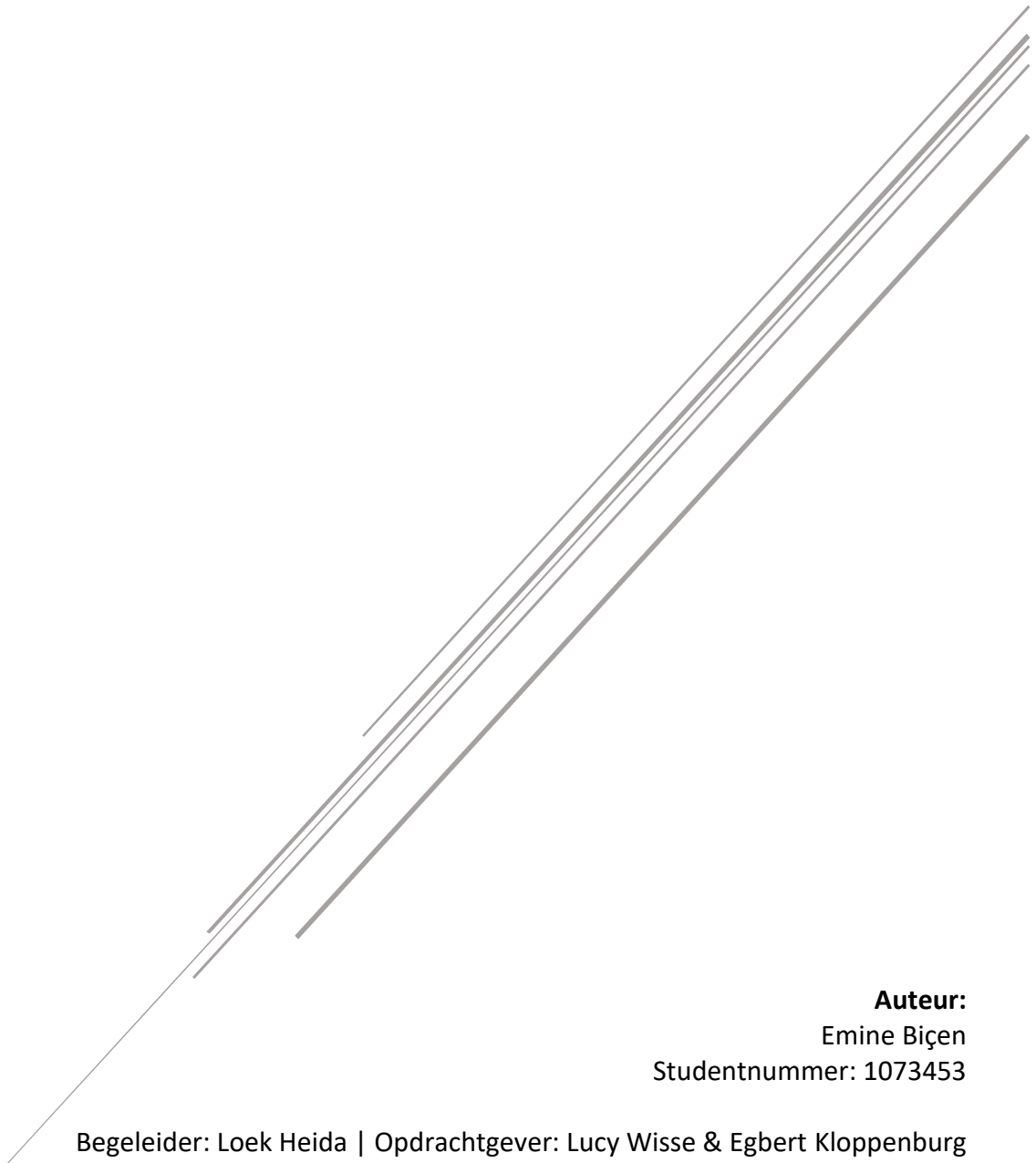

POPULATIEANALYSE

SBO DE BRUG

Auteur:

Emine Biçen

Studentnummer: 1073453

Begeleider: Loek Heida | Opdrachtgever: Lucy Wisse & Egbert Kloppenburg

Pedagogiek | Voltijd | 09-08-2018 | PED4B | Zwolle

VOE-code: PE.OV.A.V4002

Versie 1

ONDERZOEK

Een populatieanalyse onder de leerlingen van groep 1 tot en met 4 van SBO de Brug.

Op welke wijze kan SBO 'De Brug' ondersteuning bieden om in te spelen op de onderwijsbehoeften van de leerlingen van groep 1 tot en met 4?

Voorwoord.

Dit onderzoeksrapport is geschreven in het kader van de opleiding Pedagogiek aan de Christelijke Hogeschool Windesheim te Zwolle. Dit onderzoek is het laatste binnen de hoofdfase. Het onderzoek is in april 2018 van start gegaan bij speciaal basisonderwijs de Brug (hierna: SBO de Brug) te Zwolle. Het onderzoek heeft zijn eind gevonden in juli 2018.

Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van het Klein & Fijn project van de Academische Werkplaats Transformatie Jeugd *Samen op school*. De opdracht en aanvraag van het Klein & Fijn project is beschreven in bijlage 3.

In dit onderzoek staan de leerlingen van de groepen 1 tot en met 4 centraal. Voor de analyse van de leerlingen is een scheiding gemaakt tussen gemeenschappelijke (kind)kenmerken, specifieke (kind)kenmerken en de onderwijsbehoeften van de leerlingen van de groepen 1 tot en met 4. De huidige ondersteuningsbehoeften van SBO de Brug en de bekwaamheid van de leerkrachten van de groepen 1 tot en met 4 zijn tevens een belangrijk onderdeel binnen dit onderzoek.

In de periode maart 2018 – juli 2018 ben ik begeleid door L. Wisse Orthopedagoog Generalist vanuit SBO de Brug en L. Heida vanuit de Christelijke Hogeschool Windesheim.

Ik wil de begeleiders van dit onderzoek, L. Wisse en L. Heida bedanken voor het continu geven van feedback en het meedenken tijdens de uitvoering van dit onderzoek.

Emine Biçen
17 juli, 2018

Samenvatting onderzoek.

SBO de Brug heeft te maken met de toename van leerlingen met complexere gedragsproblematiek. Hierdoor is er een toename van moeilijke onderwijssituaties (MOS) en daardoor ervaren leerkrachten een hogere werkdruk. Binnen SBO de Brug geven de leerkrachten aan dat met name de (ernstige, externaliserende) gedragsproblematiek toeneemt en er een 'verdichting' van de populatie plaatsvindt. Dit is niet wetenschappelijk aangetoond, maar voelbaar in de werkdruk van de leerkrachten. De leerkrachten geven aan meer leerlingen binnen de groep te krijgen die 'niet toe zijn' aan onderwijs. Leerkrachten ervaren dat ze daardoor steeds verder van de bedoeling van het onderwijs komen te staan, namelijk het lesgeven. Er is een populatieanalyse uitgevoerd. Deze analyse (steekproef uit 41 l.l.) richt zich op de leerlingen van de groepen 1 tot en met 4. Deze leerlingen zijn na de Wet Passend Onderwijs ingestroomd binnen SBO de Brug. De populatieanalyse zou mogelijke aanknopingspunten bieden voor de verbetering van de samenhang tussen onderwijsondersteuning, jeugdhulp en thuissituatie.

Het doel van het onderzoek was om door middel van de steekproef te analyseren waar de knelpunten met betrekking tot verschuiving van de onderwijsbehoeften en waar de kansen voor een betere afstemming met alle betrokkenen (ouders, hulpverlening en onderwijs) liggen.

Het onderzoek heeft de volgende probleemstelling:

Op welke wijze kan SBO De Brug ondersteuning bieden om in te spelen op de onderwijsbehoeften van de leerlingen van groep 1 tot en met 4?

Met behulp van het schoolondersteuningsprofiel is de huidige onderwijsbehoeften, die SBO de Brug op dit moment aan alle leerlingen biedt, in kaart gebracht. Hieruit kwam naar voren dat alle leerlingen beginnen met een basisarrangement. Vervolgens wordt gekeken of een leerling meer nodig heeft. Deze leerling kan worden toegewezen aan een basis+ of basis++ arrangement, waarbij bij de laatste ook het gezin in de ondersteuning wordt meegenomen.

De leerlingen zijn geanalyseerd op verschillende domeinen: ontwikkeling leerling, gezin en omgeving. Deze analyse zou een compleet plaatje van elke leerling moeten geven. Het is een handvat voor de leerkrachten en de betrokken partijen om te bepalen welk onderwijsbehoefte een leerling nodig heeft. Uit de analyse kwamen kenmerken naar voren die gemeenschappelijk was voor de groep en er kwamen kenmerken naar voren die specifiek was voor een leerling.

De leerkrachten hebben een online enquête ingevuld, zodat kon worden vastgesteld of er voldoende expertise aanwezig is binnen de school om aan de ondersteuningsbehoeften van de leerlingen te voldoen. Op vakinhoudelijke en vakdidactische bekwaamheid is er voldoende expertise aanwezig. Op de pedagogische bekwaamheid en op eigen reflectie is de expertise matig aanwezig.

Om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag zijn er 3 deelvragen opgesteld. Deze deelvragen zijn doormiddel van het inzetten van meetinstrumenten beantwoordt. Per deelvraag is er een conclusie getrokken. Het onderzoeksverslag gaat dieper in op de resultaten en conclusies. Eventueel vervolgonderzoek gebaseerd op de onderzoeksresultaten zou zich kunnen richten op het in kaart brengen van het gezin en de sociale- en hulpverleningsomgeving van een leerling, zodat er een samenwerkingsverband ontstaat tussen school, gezin en omgeving met name rondom de doelen van elke leerling.

Inhoudsopgave.

Samenvatting onderzoek.....	3
1. Aanleiding.....	6
2. Theoretische kader.....	8
2.1 Theoretische ontwikkelingen.....	8
2.2 Achtergrondinformatie onderzoek.....	8
2.3 Relevantie onderzoek.....	11
2.4 Operationaliseren.....	11
3. Onderzoeksopzet.....	13
3.1 Maatschappelijke context.....	13
3.2 Doelstelling van het onderzoek.....	13
3.3 Probleemstelling.....	14
3.4 Deelvragen.....	14
4. Onderzoeksontworp.....	16
4.1 Soort onderzoek.....	16
4.2 Onderzoeksgroep.....	16
4.3 Meetinstrumenten.....	16
4.4. Betrouwbaarheid, validiteit en bruikbaarheid.....	17
5. Resultaten van het praktijkonderzoek.....	19
<i>Hoe zou de huidige ondersteuning binnen SBO de Brug voor de leerlingen van groep 1 tot en met 4 gekenmerkt kunnen worden?</i>	19
<i>Wat zijn de gemeenschappelijke en specifieke kenmerken en onderwijsbehoeften van de leerlingen uit groep 1 tot en met 4 op SBO de Brug?</i>	20
<i>In hoeverre is er voldoende expertise aanwezig binnen SBO de Brug om aan de ondersteuningsbehoefte van de huidige leerlingen te voldoen?</i>	23
6. Conclusie.....	28
<i>Op welke wijze kan SBO 'De Brug' ondersteuning bieden om in te spelen op de onderwijsbehoeften van de leerlingen van groep 1 tot en met 4?</i>	29
7. Discussie.....	31
8. Aanbevelingen.....	34
<i>Aanbevelingen op de kortere termijn.</i>	34
<i>Aanbevelingen op de langere termijn.</i>	34

Bibliografie	37
Bijlage 1: Lijst met extra onderwijsbehoeften.....	39
Bijlage 2: Afwegingskader.	43
Bijlage 3: Aanvraagformulier Klein & Fijn project SBO de Brug Zwolle.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.

1. Aanleiding.

In dit hoofdstuk wordt de SBO waarin dit onderzoek wordt uitgevoerd beschreven. Daarnaast wordt de aanleiding van het onderzoek en de opdrachtgever beschreven.

Aanleiding van het onderzoek.

SBO de Brug staat voor nieuwe afstemmingsvraagstukken met nieuwe samenwerkingspartners. Alleen extra onderwijsondersteuning is niet altijd voldoende om de leerlingen Passend Onderwijs te bieden. Deze doelgroep heeft vaak ook thuis (ouders) en in de vrije tijd ondersteuning (en/of onderzoek en behandeling) nodig.

Binnen SBO de Brug geven de leerkrachten aan dat met name de (ernstige, externaliserende) gedragsproblematiek toeneemt en er een 'verdichting' van de populatie plaats vindt. Dit is niet wetenschappelijk aangetoond, maar voelbaar in de werkdruk van de leerkrachten. De leerkrachten geven aan meer leerlingen binnen de groep te krijgen **die 'niet toe zijn' aan onderwijs**. Dit zou de reden dat zijn dat de leerkrachten meer moeilijke onderwijssituaties (MOS) ervaren en daardoor steeds verder van de bedoeling van het onderwijs komen te staan, namelijk het lesgeven.

In hoeverre de invoering van Passend Onderwijs en Transitie jeugdzorg deze verandering wat betreft druk op het onderwijs doet gelden is ook onduidelijk. In de reguliere klassen en de Overbrugging (dit is een klas met leerlingen die thuis zitten of dreigen thuis te komen zitten) merkt SBO de Brug dat de school leerlingen onderwijs aanbied die 'niet in staat zijn' onderwijs te volgen. Houden basisscholen de leerlingen te lang vast en is er daardoor sprake van overvraging? Er zijn enkele verbrede intakes gedaan binnen het basisonderwijs, maar men blijkt niet voldoende op de hoogte te zijn van de impact op verschillende ontwikkelingsterreinen van de leerling. Heeft opbrengstgericht werken zich teveel gericht op didactische opbrengsten en onvoldoende gericht op sociaal-emotionele ontwikkeling? En heeft dit ongewild geleid tot 'overspannen'/overvraagde leerlingen? Vanuit inspectie is aangegeven dat opbrengstgericht werken vervangen wordt door resultaatgericht werken (voor elke individuele leerling kan het resultaat verschillen, mits er aangegeven wordt, waarom en hoe deze leerling begeleidt kan worden).

Opdrachtgever.

De opdrachtgever van dit onderzoek is de orthopedagoog van SBO de Brug. Gedurende dit verslag zal naar de opdrachtgever als 'orthopedagoog' verwezen worden. Er is gevraagd om de leerlingen in de groepen 1, 2, 3 en 4 te analyseren. Dit, omdat deze leerlingen na de invoering van het Passend Onderwijs zijn ingestroomd binnen SBO de Brug. Een populatie-analyse biedt mogelijk concrete aanknopingspunten voor de verbetering van de samenhang tussen onderwijsondersteuning, jeugdhulp en thuissituatie.

Organisatie.

SBO de Brug heeft de naam de Brug gekregen om diverse redenen. De school ligt vlakbij de IJsselbrug (in Zwolle) en veel van de leerlingen gaan elke dag over deze brug naar school. De school wil een brug vormen tussen het basisonderwijs en het speciaal basisonderwijs. SBO de Brug ziet de basisschool als brug naar de toekomst. Dit is een belangrijke brug voor iedere leerling. Tevens heeft de naam 'de Brug' een historische achtergrond. In 1960 was er geen voortgezet onderwijs en zaten kinderen tot hun achttiende op de Brug. Dit was voor deze leerlingen de brug naar de maatschappij.

Bij SBO de Brug is Passend Onderwijs het uitgangspunt. Kinderen die extra zorg en begeleiding nodig hebben, kunnen bij SBO de Brug terecht. Bijna altijd hebben de kinderen moeite met leren. Er kunnen hier verschillende problemen een rol spelen, zoals concentratieproblemen en gedragsstoornissen. Kinderen die getraumatiseerd zijn en hierdoor niet meer op hun huidige school konden blijven, zijn ook van harte welkom op de Brug. Op SBO de Brug kunnen de kinderen regulier onderwijs volgen en daar waar het nodig is ook speciaal onderwijs. Sinds de invoering van het Passend Onderwijs is dit het uitgangspunt geworden.

Op verzoek van de directeur en de orthopedagoog van SBO de Brug is dit onderzoek verricht. De orthopedagoog heeft de vraag binnen dit onderzoek centraal gesteld. De orthopedagoog zal de aanbevelingen die aan het einde van dit onderzoek voortvloeien, samen met de directie en leerkrachtenteam bestuderen. Voor hen is het doel om de aanbevelingen nog mee te nemen voor het nieuwe schooljaar 2018 – 2019.

2. Theoretische kader.

In dit hoofdstuk zal achtergrondinformatie over dit onderzoek aan de hand van verschillende theorieën beschreven worden.

2.1 Theoretische ontwikkelingen.

Binnen de literatuur en de actualiteit van het nieuws is veel geschreven en gezegd over Passend Onderwijs, werkdruk bij leerkrachten, handelingsgericht werken en onderwijsarrangementen. Hieronder wordt beargumenteerd hoe al deze bovengenoemde aspecten invloed hebben op de leerlingen. Binnen dit onderzoek wordt er gebruik gemaakt van meerdere bronnen, zodat er vanuit verschillende invalshoeken naar de situatie gekeken kan worden.

2.2 Achtergrondinformatie onderzoek.

Belangrijke aspecten van dit onderzoek worden in een theoretische kader geplaatst.

Werkdruk bij leerkrachten.

Het CNV heeft signalen binnengekregen over de toegenomen werkdruk en deze signalen waren zorgwekkend ("Onderzoek naar werkdruk en taken", 2013). Daarom heeft het CNV een enquête uitgezet om enigszins begrip te krijgen in de oorzaken van de werkdruk.

Het CNV heeft deze enquête uitgezet onder 3565 leerkrachten binnen het primaire onderwijs. Er was een respons van 21%. Uit het onderzoek blijkt dat de werkdruk te hoog is vanwege de niet-lesgevende taken. Hierbij kan men denken aan musical, schoolreisjes, kerstdiner et cetera. De werkdruk wordt niet veroorzaakt door het lesgeven, maar meer door alle toestanden eromheen. Slechts 1% van de geënquêteerde geeft aan dat de werkdruk in het lesgeven zit. Ongeveer de helft van de geënquêteerde zegt dat het aan de lesgebonden taken ligt, zoals lessen voorbereiden en het schrijven van handelingsplannen voor de leerlingen. Ruim 43% geeft aan dat het met de niet-lesgebonden taken te maken heeft. CNV Onderwijsvoorzitter, Heleen van den Berg, noemt de uitslagen van het onderzoek 'alarming'.

Eerder werd al benoemd dat niet het lesgeven, maar alle taken eromheen de werkdruk in het basisonderwijs verhoogt. Uit onderzoek blijkt dat bij ongeveer 47% van de respondenten dit zich negatief uit op de gezondheid en bij 60% het privéleven hieronder leidt en sommige hebben zelfs minder plezier in het werk. De taken waar het omgaat is vooral het schrijven van handelingsplannen en groepsplannen. Er zijn steeds meer kinderen die extra zorg nodig hebben. Dit vereist het schrijven van handelingsplannen.

Het gaat niet alleen om bureaucratie binnen de school. Men neigt ook steeds meer de maatschappelijke onderwerpen bij de leerkrachten neer te leggen, zoals het voorkomen van obesitas. Wanneer er zich een incident voordoet en dit zich via de (sociale) media verspreidt, besluit men dat scholen maar weer maatregelen moeten nemen. Helaas kunnen niet alle scholen hier aan meedoen, maar krijgen zij toch de volle laag van ouders en overheid wanneer dit niet gebeurt.

Handelingsgericht werken.

Pameijer, Van Beukering en De Lange definiëren handelingsgericht werken als volgt (Van Meersbergen & De Vries, 2017, pp. 16-17):

'Handelingsgericht werken is een werkwijze om het onderwijs aan en de begeleiding van alle leerlingen in het onderwijs te verbeteren. Het concretiseert een visie op doeltreffende leerlingbegeleiding in het perspectief van effectief adaptief onderwijs. Bij handelingsgericht werken is sprake van een planmatige manier van werken, waarbij de onderwijsprofessional de zeven principes toepast.'

De zeven principes van handelingsgericht werken zijn (Van Meersbergen & De Vries, 2017):

- I. Het handelen is doelgericht;
- II. De onderwijsbehoeften van de leerlingen staan centraal;
- III. De leerkracht doet ertoe;
- IV. Het gaat om afstemming en wisselwerking. Handelingsgericht werken gaat uit van overeenkomst in de onderwijsleersituatie;
- V. Positieve aspecten zijn van groot belang;
- VI. Handelingsgericht werken werkt constructief samen;
- VII. De wekwijze is systematisch en transparant.

Het handelingsgericht werken helpt leerkrachten om te denken vanuit wat de leerling nodig heeft. Het perspectief wisselt. Leerkrachten moeten leerlingen niet iets aanbieden waarvan de leerkrachten denken dat het kind dit nodig heeft, maar juist datgene wat het kind aan de leerkrachten vraagt aan hulp. Er vindt met handelingsgericht werken een kanteling van aanbodgericht werken naar vraaggericht werken.

Onderwijsarrangementen.

Scholen zijn er om kinderen te laten leren en zich te laten ontwikkelen. Dit kan pas wanneer kinderen activiteiten op zich nemen (Berding & Pols, 2014). Wanneer kinderen niets ondernemen, dan leren kinderen niks. School is een soort onderwijsarrangement voor de kinderen. Op school leren kinderen cognitieve gereedschappen te gebruiken. Op deze manier kunnen kinderen denk- en handelingsmogelijkheden vergroten en leren kinderen zichzelf steeds beter te begrijpen. Kinderen werken tijdens de lessen met verschillende materialen. Deze materialen zijn voor alle kinderen hetzelfde, maar de kinderen daarentegen zijn allemaal verschillend. Daarom kan de omgeving gebruik maken van onderwijsarrangementen.

'Een onderwijsarrangement is een samenhangend geheel van verschillende werkvormen dat opgezet is om kinderen te laten leren (Berding & Pols, 2014, p. 255).'

Waarom zijn er verschillende onderwijsarrangementen nodig in een klas? Onderwijsarrangementen kan met karakteriseren door 'eenheid' en 'verscheidenheid' (Berding & Pols, 2014). Voor het overkomen van barrières en het tot stand brengen van overdracht hebben de leerlingen betrokkenheid, betekenisvol leren en eigen initiatief nodig. Een school heeft als taak om de denk- en handelingsmogelijkheden van leerlingen te vergroten. Hier hebben kinderen gereedschappen voor nodig. Leerlingen moeten deze gereedschappen apart, maar ook samen met andere leerlingen kunnen gebruiken. Leerlingen moeten deze gereedschappen op een eigen manier en in en buiten de school kunnen gebruiken. Daarom zou een school altijd moeten werken met onderwijsarrangementen.

Klassenmanagement.

Een van de grootste belemmeringen binnen het onderwijs en in het klaslokaal is het omgaan met lastige gedrag en het klassenmanagement (Klamer-Hoogma, 2012). Het begrip klassenmanagement heeft gevarieerde betekenissen, maar in dit onderzoek gebruiken we de volgende: het zijn strategieën die een leerkracht gebruikt om productief en **positief het groepsklimaat** binnen een klas te stimuleren. Een leerkracht moet dus **voorwaarden scheppen** om het onderwijs effectiever te maken. Het bieden van een goede klassenmanagement kan een moeilijke klus zijn voor een leerkracht. Kinderen die onderwijs krijgen binnen een goede klassenmanagement krijgen de mogelijkheid om **actief te leren en zich goed te ontwikkelen**.

Naar de kwaliteit van onderwijs en de prestaties van leerlingen is veel onderzoek gedaan. De Amerikaan Robert Marzano heeft meta-analyses uitgevoerd van het onderwijsonderzoek dat in de afgelopen 35 jaar is uitgevoerd.

Robert Marzano heeft de vraag 'wat werkt in het onderwijs' verder in kaart gebracht. De conclusie van zijn onderzoek was dat de leraar de belangrijkste factor is op het leren van de leerling.

Noëlle Pameijer (school-, GZ- en kinderpsycholoog) zegt: **'verander je de leerkracht, dan verander je het kind en omgekeerd'** (Pameijer, 2014). De leerkracht is de spil en doet er toe, dus de leerkracht moet zelf met oplossingen komen binnen de onderwijsleersituatie. Volgens Pameijer kan de leerkracht een bijdrage leveren aan de positieve ontwikkeling van de leerlingen door het onderwijs zo veel mogelijk adaptief te maken. Ook Pameijer zegt dat leerkrachten binnen de school de belangrijkste factor is die invloed heeft op de leerlingen.

Leraren hebben meer rollen dan alleen de rol van leraar (Klamer-Hoogma, 2012). Als leraar ben je tegelijkertijd ook een pedagoog, didacticus, organisator en klassenmanager op micro-, meso-, en macroniveau. Op microniveau gaat het om de lessen die leerkrachten geven. Op mesoniveau gaat het om de rol die een leerkracht heeft in de klas en in de groep. Op macroniveau gaat het om de rol van teamlid van de school waar een leerkracht deel van uit maakt en als macro breder wordt getrokken gaat het over de opvoedkundige taak die een leraar heeft in de samenleving.

De verschillende rollen die een leerkracht heeft staan niet los van elkaar, integendeel ze beïnvloeden elkaar. Al deze rollen vormen een geheel. Het uitoefenen van je rol als klassenmanager is het fundament van dit alles. Het klassenmanagement is de basis voor een effectieve instructie en het afstemmen van de lesinhoud op de verschillende leerlingen.

Hieronder zijn twee uitspraken van leerlingen uit groep 6 en 7 (Van Meersbergen & De Vries, 2017, p. 114):

- *'Ik zit soms een halfuur naar uitleg te luisteren, terwijl ik het allang snap. Een andere keer zit ik een halfuur te wachten op uitleg, omdat ik het niet snap. Dat kan vast handiger.'*
- *'Soms gaat de juf iets uitleggen, terwijl we het in dezelfde tijd allang zelf hadden kunnen doen.'*

Een voorwaarde om te komen tot Passend Onderwijs is een goede klassenmanagement (Klamer-Hoogma, 2012). Als het klassenmanagement goed georganiseerd wordt, dan schept dit ruimte en tijd. Deze ruimte kan de leerkracht gebruiken om te luisteren naar de kinderen, goed te differentiëren en rond te kijken binnen de klas.

Passend Onderwijs.

Op 14 augustus 2014 is de wet Passend Onderwijs ingevoerd. Wat houdt dit precies in? Met de invoering van de wet Passend Onderwijs wil de overheid gelijke kansen binnen het onderwijs creëren. Scholen hebben sinds de invoering van deze wet zorgplicht. Dit betekent dat scholen elke leerling een voor de leerling Passend Onderwijsaanbod moeten geven.

Het beleid van het Passend Onderwijs heeft als doel om de leerlingen die meer zorg nodig hebben beter op te vangen in het onderwijs (Meijer, 2009). Samenwerking tussen scholen onderling en tussen onderwijs en jeugdhulpverlening wordt enorm gestimuleerd. Gebruik maken van elkaars expertise zal zorgen voor een mooie samenwerking. Immers bieden de scholen 'onderwijs' en de jeugdhulpverlening biedt 'zorg'. Helaas blijkt de samenwerking in de praktijk niet mee te vallen.

Het is duidelijk dat onderwijs en jeugdhulpverlening allebei een 'andere wereldje' zijn. Leerkrachten zijn niet al te enthousiast hierover. Tijdens een studiedag op SBO de Brug kwam met name naar voren dat onderwijs en jeugdhulpverlening elkaars taal niet spreken en elkaar daardoor moeilijker kunnen vinden en afstemmen.

Leerkrachten hebben nu de verantwoordelijkheid leerlingen Passend Onderwijs te bieden (Meijer, 2009). De primaire taak van de leerkracht vervalt: het lesgeven. Leerkrachten voelen zich overbelast en trekken zich steeds meer terug. Het introduceren van de 'zorgleerling' hield het volgende in.

De leerkracht focuste zich vooral naar de vraag welk soort leerling in aanmerking komt voor welk soort hulp. Er wordt niet gekeken naar hoe leerkrachten met leerlingen omgaan die extra zorg nodig hebben en hoe de leerkracht dit passend kan maken binnen de onderwijsleersituatie.

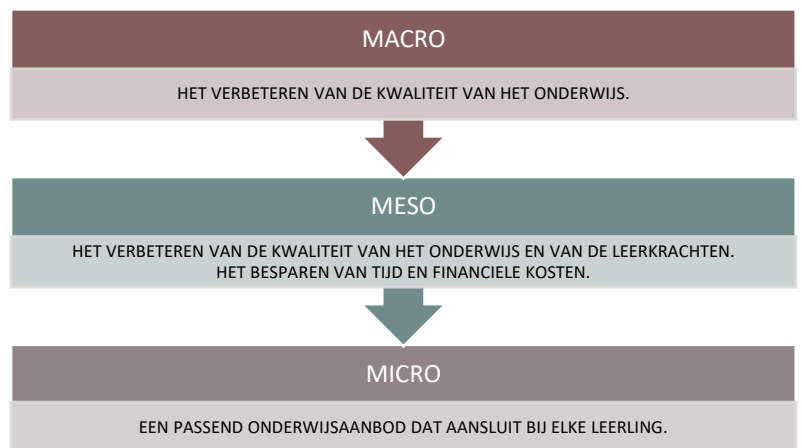
2.3 Relevantie onderzoek.

Vanuit de overheid heeft er een case-studie plaatsgevonden naar Passend Onderwijs en het ontwikkelingsperspectief (hierna: OPP). Het doel van dit onderzoek was het verkrijgen van informatie over de invulling van het Passend Onderwijs op microniveau (Van der Linden, Van der Stegen, & Van der Hoeven, z.d.). Scholen zijn sinds de invoering van de wet Passend Onderwijs druk met het creëren van de juiste ondersteuning voor de leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften.

De school zoekt in samenwerking met ouders, leerkrachten, interne begeleider en overige medewerkers naar wat er nodig is voor de leerlingen. Bij de meeste leerlingen is er sprake van succes, want deze krijgen een oplossing aangereikt. Hierbij kan men denken aan bijvoorbeeld terugplaatsing van het speciaal onderwijs naar het regulier onderwijs. Helaas is de wet Passend Onderwijs niet voor iedere leerling een succes. Er zijn nog altijd leerlingen die niet de benodigde ondersteuningsbehoeften kunnen krijgen. In sommige gevallen is er zowel in het speciaal basisonderwijs als in het regulier basisonderwijs geen plek voor bepaalde leerlingen. Dit gaat met name over leerlingen die meer dan één diagnose en/of problematiek hebben. Het aanbod kan in beide gevallen van het basisonderwijs niet toereiken zijn. Scholen proberen deze ondersteuning te bieden aan hun leerlingen, voordat er andere maatregelen en oplossingen worden genomen.

De zoektocht naar het passende onderwijsaanbod speelt nog op veel scholen. Scholen willen weten hoe een aanbod verwerkelijkt kan worden voor een specifieke leerlingen. Scholen willen weten op welke wijze de rol van de leerkracht bekrachtigd kan worden.

Het onderzoek kan als inspiratie dienen voor andere basisscholen die met hetzelfde probleem kampen. Het onderzoek laat zijn relevantie zien op micro-, meso-, en macroniveau. Zie figuur 1.

Figuur 1: relevantie micro, meso en macroniveau.

2.4 Operationaliseren.

Binnen deze paragraaf zullen algemeen theoretische begrippen vertaald worden naar meetbare gegevens gerelateerd aan dit onderzoek.

Het begrip **onderwijsbehoeften** wordt in dit verslag gedefinieerd als behoeften die een kind nodig heeft om tot leren te komen (Pameijer, 2014). De onderwijsbehoefte van elk kind is anders. Wat heeft deze leerling specifiek nodig om een doel te behalen? Welke vaardigheden en aanpak zijn hiervoor nodig?

Het begrip **(kind)kenmerken** wordt in dit verslag gedefinieerd als eigenschappen die een leerling onderscheidt van een ander ("Kenmerken", z.d.).

Het begrip **expertise** wordt in dit verslag gedefinieerd als de kennis en ervaring die een leerkracht bezit en die in staat stelt om problemen te analyseren en te vereenvoudigen ("Definitie van Expertise", z.d.).

Het begrip **bekwaamheid** wordt in dit verslag gedefinieerd als een leerkracht die het vermogen heeft om de vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische kennis en kunde van zijn werk als leraar en als deelnemer aan de professionele onderwijsgemeenschap, kan verrichten op een professioneel doelmatige en verantwoorde wijze ("De bekwaamheidseisen voor de leraar primair onderwijs (groepsleraar)", 2017).

Het begrip **Passend Onderwijs** wordt in dit verslag gedefinieerd als maatwerk in het onderwijs ("Passend Onderwijs", z.d.). Voor elk kind en iedere jongere onderwijs dat aansluit bij zijn of haar mogelijkheden en talenten.

3. Onderzoeksopzet.

In dit hoofdstuk wordt de opzet van het onderzoek beschreven. Daarnaast zal de doelstelling en probleemstelling van het onderzoek uitgewerkt worden. De daarbij behorende deelvragen en de onderzoeksstrategie worden benoemd.

3.1 Maatschappelijke context.

Rondom dit onderzoek zijn er verschillende maatschappelijke ontwikkelingen die op dit moment spelen.

'Zorgschool: leerlingen komen later binnen en zijn meer beschadigd'.

Drie jaar geleden toen de Wet Passend Onderwijs ingevoerd werd, werden zorgleerlingen verwezen naar het regulier onderwijs (Van Gaalen & AD.nl, 2017). Als je je als leerling hier niet kon redden, werd je al doorverwezen naar het speciaal onderwijs. Leerlingen worden steeds langer 'vastgehouden' op hun reguliere school. Totdat er een leerling begint met stoelen te gooien, wordt er niets gedaan. Dit soort incidenten zorgen ervoor dat leerlingen van het regulier onderwijs door worden verwezen naar het speciaal onderwijs. Het leerlingenaantal op het speciaal basisonderwijs met gedrags- en psychiatrische problemen groeit.

"We schrikken er soms echt van hoe de kinderen binnenkomen. Dan kunnen ook wij ze niet alleen helpen en zijn jeugdhulpverleners nodig", zegt bestuursvoorzitter Dave Ensberg-Kleijkers. Dit kunnen kinderen zijn met hechtingsproblemen of kinderen die een echtscheiding hebben meegemaakt. Hulp komt hier te laat in beeld. Soms worden problemen over het hoofd gezien, omdat kinderen deze niet altijd uiten. De laatste jaren komen er steeds meer leerlingen binnen, die zwaardere zorg nodig hebben.

'Meer kinderen naar speciaal onderwijs, ondanks wetgeving'

Hoewel het de bedoeling is dat kinderen met een beperking zo veel mogelijk instromen binnen het regulier onderwijs, is er toch sprake van toename van het aantal leerlingen binnen het speciaal onderwijs (NOS.nl, 2018). Een analyse van Dagblad Trouw laat de cijfers zien van Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Hieruit blijkt dat er vorig jaar in 2017 bijna 100 leerlingen bij kwamen in het speciaal onderwijs. Terwijl binnen het basisonderwijs het aantal leerlingen met 13.000 afnam.

"Het beleid is erop gericht dat kinderen alleen naar een speciale school gaan als het niet anders kan, maar het onderwijs blijft gesegregeerd", zegt belangenvereniging Ieder(in) voor mensen met een beperking in de krant. "Ouders kunnen onvoldoende kiezen voor een school in de buurt".

3.2 Doelstelling van het onderzoek.

De doelstelling van het onderzoek is als volgt: met dit onderzoek hoopt de orthopedagoog enkele aanbevelingen te krijgen om preventiever te kunnen handelen en om in te kunnen spelen op de onderwijsbehoeften van de leerlingen van groep 1 tot en met 4. Middels het praktijkonderzoek worden de leerlingen van groep 1 tot en met 4 in kaart gebracht. De leerlingen worden in kaart gebracht met behulp van een afwegingskader. Er zullen interviews plaatsvinden met de leerkrachten van SBO de Brug. De leerkrachten van de groepen 1 tot en met 4, de orthopedagoog en de interne begeleider van de onderbouw worden geïnterviewd voorafgaand aan dit onderzoek.

De resultaten van al het hierboven genoemde zal worden verwerkt en geanalyseerd worden in de conclusie. Hieruit zullen de uiteindelijke aanbevelingen voor SBO de Brug uit voortkomen.

Gewenste situatie.

De orthopedagoog hoopt door middel van dit onderzoek relevante aanbevelingen te krijgen, zodat de school in het komende schooljaar 2018 – 2019 de werkwijze voor de groepen 1 tot en met 4 preventiever en doelgerichter kan invullen.

3.3 Probleemstelling.

De stelselwijzingen in het onderwijs en de jeugdzorg hebben er toe geleid dat de ondersteuning aan jeugdigen met meervoudige problematiek anders gefinancierd wordt. Als SBO de Brug wordt bezocht door veel leerlingen die allemaal extra ondersteuning nodig hebben, staat de school voor nieuwe afstemmingsvraagstukken en nieuwe samenwerkingen tussen jeugdhulp, onderwijs en gemeenten. Het bieden van extra onderwijsondersteuning is niet voldoende om de leerlingen Passend Onderwijs te bieden. Daarom is het nodig om de zorg rondom de leerlingen in kaart te brengen.

Dit onderzoek heeft de volgende centrale vraag:

‘Op welke wijze kan SBO De Brug ondersteuning bieden om in te spelen op de onderwijsbehoeften van de leerlingen van groep 1 tot en met 4?’

Leerlingen groep 1 tot en met 4.

De leerlingen van de groepen 1 tot en met 4 zullen centraal staan binnen dit onderzoek. De leerlingen bevinden zich in de leeftijdscategorie tussen 4 en 8 jaar. Er is voor deze doelgroep gekozen, omdat deze leerlingen na de invoering van het Wet Passend Onderwijs zijn ingestroomd binnen SBO de Brug.

Groep	Aantal leerlingen
1/2	13 leerlingen
3	12 leerlingen
4	16 leerlingen
Totaal:	41 leerlingen

3.4 Deelvragen.

Voor de uitvoering van het praktijkonderzoek is er een centrale vraag opgesteld. Stap voor stap zal deze vraag beantwoord worden. Het praktijkonderzoek heeft plaatsgevonden aan de hand van de volgende deelvragen:

- 1. Hoe zou de huidige ondersteuning binnen SBO de Brug voor de leerlingen van groep 1 tot en met 4 gekenmerkt kunnen worden?*
- 2. Wat zijn de gemeenschappelijke en specifieke kenmerken en onderwijsbehoeften van de leerlingen uit groep 1 tot en met 4 op SBO de Brug?*
- 3. In hoeverre is er voldoende expertise aanwezig binnen SBO de Brug om aan de ondersteuningsbehoefte van de huidige leerlingen te voldoen?*

De resultaten van de deelvragen hebben een belangrijke functie. De resultaten van het onderzoek zal helpen bij het beantwoorden van de centrale vraag. Per deelvraag is er een strategie:

1. Hoe zou de huidige ondersteuning binnen SBO de Brug voor de leerlingen van groep 1 tot en met 4 gekenmerkt kunnen worden?

Door middel van deze deelvraag zal in kaart worden gebracht welke voorzieningen SBO de Brug op dit moment biedt aan de leerlingen van groep 1 tot en met 4. Er zal contact opgenomen worden met de administratie en de orthopedagoog over de huidige formatie binnen de school. Er wordt een overzicht van de huidige ondersteuning gemaakt. Zo komt er een beeld van de formatie binnen de school, de voorzieningen, de materialen die beschikbaar zijn en het gebouw. Wie zijn er betrokken? En wie doet wat binnen en buiten deze groepen?

→ deze deelvraag heeft een bijdrage in het beantwoorden van de centrale vraag, omdat er inzicht wordt verkregen in de huidige onderwijsondersteuning van SBO de Brug. Het in kaart brengen van de huidige ondersteuning zal ons laten zien of er eventueel tekorten zijn. Dit kan meegenomen worden in de aanbevelingen van dit onderzoek.

2. Wat zijn de gemeenschappelijke en specifieke kenmerken en onderwijsbehoeften van de leerlingen uit groep 1 tot en met 4 op SBO de Brug?

Het ontwikkelingsperspectief van iedere leerling zal worden geanalyseerd. Het OPP kijkt naar de ontwikkelingsmogelijkheden van de leerling op langere termijn. Het OPP wordt door het team van de school opgesteld. De groepen 1 tot en met 4 zijn in totaal 41 leerlingen.

Er zal worden bestudeert wat er in het OPP staat beschreven rondom de ondersteuning aan de leerlingen van groep 1 tot en met 4 (kenmerken van de leerlingen en kindkenmerken). Aanvullend zal er informatie uit Parnassys gehaald worden, het leerlingvolgsysteem van de school. 'Het afwegingskader' is een instrument welke gebruikt zal worden om de ondersteuningsbehoefte van elke leerlingen (globaal) aan te geven. Hieruit kan worden vastgesteld wanneer er sprake is van geen/lichte, matige of zware ondersteuningsbehoefte. De school kan aan de hand van deze gegevens 'arrangementen op maat' aanbieden aan de leerlingen. De uitslagen van het afwegingskader zal tevens het uitgangspunt zijn in mijn interviews met de medewerkers.

→ deze deelvraag heeft een bijdrage in het beantwoorden van de centrale vraag, omdat het in kaart brengen van de leerlingen door middel van een afwegingskader laat zien of de leerlingen geen/lichte, matige of zware ondersteuningsbehoefte nodig hebben. Dit geeft een overzicht van de leerlingen die de meeste zorg en die de minste zorg nodig heeft. Hierdoor weet de school op welke manier zij kunnen inspelen op deze leerlingen. De analyse laat zien wat voor soort leerlingen er in de klassen zitten en welke kenmerken deze leerlingen hebben. De school kan deze leerlingen 'arrangementen op maat' bieden.

3. In hoeverre is er voldoende expertise aanwezig binnen SBO de Brug om aan de ondersteuningsbehoefte van de huidige leerlingen te voldoen?

De leerkrachten van groep 1 tot en met 4 worden geïnterviewd om vast te kunnen stellen hoe bekwaam de leerkracht zich voelt om met de huidige populatie om te gaan en/of er eventueel veranderingen moeten plaatsvinden. Nadat de ondersteuningsbehoeften in kaart zijn gebracht, zullen de leerkrachten door middel van een semigestructureerd interview geïnterviewd worden. Een interviewschema met algemene vragen zal worden opgesteld. Dit schema zal standaard aan elke leerkracht gevraagd worden, maar een semigestructureerd interview geeft de mogelijkheid om hiervan af te wijken. Er kan worden doorgevraagd om tot meer specifieke informatie te komen. SBO de Brug heeft een orthopedagoog, een interne begeleider en de groepen 1 tot en met 4 hebben in totaal 6 leerkrachten. Al deze medewerkers zullen geïnterviewd worden. In totaal zijn dit 8 medewerkers.

→ deze deelvraag heeft een bijdrage in het beantwoorden van de centrale vraag, omdat op deze manier erachter gekomen kan worden hoe de leerkrachten zich op dit moment voelen. Het is de bedoeling om erachter te komen of de leerkrachten het gevoel hebben over voldoende expertise te beschikken om met de huidige leerlingen om te gaan, of de leerkrachten werkdruk voelen en waar dit dan volgens hen vandaan zou komen. Kan de ondersteuning aan de leerlingen verbeterd worden door bijvoorbeeld de leerkrachten sterker in hun schoenen te laten staan? De resultaten van de interviews kan worden meegenomen in de aanbevelingen.

4. Onderzoeksontwerp.

In dit hoofdstuk zal de onderzoeksgroep van dit onderzoek beschreven worden. Er wordt beschreven om wat voor soort onderzoek het gaat. Per deelvraag wordt beschreven welk onderzoeksmethode wordt gebruikt om antwoord te kunnen geven op de desbetreffende deelvraag, De betrouwbaarheid, validiteit en bruikbaarheid van dit onderzoek zal worden weergegeven.

4.1 Soort onderzoek.

Dit onderzoek is een **voorschrijvend onderzoek** (Verhoeven, 2014). De formulering van de probleemstelling maakt dit onderzoek een voorschrijvend onderzoek. De resultaten die verkregen zijn via het onderzoek zullen helpen om een beschrijving te maken over hoe SBO de Brug in kan spelen op de onderwijsbehoeften van de leerlingen van groep 1 tot en met 4.

Dit onderzoek is een kwalitatief onderzoek. Bij een kwalitatief onderzoek gaat het in de werkelijkheid – het werkveld – om het uitvoeren van een onderzoek. Binnen het kwalitatief onderzoek is gebruik gemaakt van kwalitatieve dataverzamelmethode. Dit houdt de interviews met de leerkrachten, de orthopedagoog en de interne begeleider van de onderbouw in. Het interview zal een semigestructureerd interview zijn. Bij dit interview is er een reeks aan vaste vragen die aan elke medewerker gesteld wordt. Een semigestructureerd interview geeft de mogelijkheid om ruimte te bieden aan de medewerkers voor extra inbreng.

4.2 Onderzoeksgroep.

Tijdens het onderzoek zullen de leerlingen van de groepen 1 tot en 4 geanalyseerd worden op gemeenschappelijke en specifieke (kind)kenmerken. De leerlingen bevinden zich tussen de leeftijdscategorie 4 en 8 jaar. Eerder in het verslag is beschreven waarom in dit onderzoek voor deze doelgroep is gekozen.

Een van de deelvragen binnen dit onderzoek richt zich op de medewerkers van SBO de Brug. Er zullen semigestructureerde interviews afgenomen worden bij de leerkrachten van de groepen 1 tot en met 4, de orthopedagoog en de interne begeleider van de onderbouw. De interviews zullen ‘face-to-face’ worden afgenomen. De gegevens van de leerkrachten zullen worden verzameld. Met al deze genoemde medewerkers zal via de mail een datum en tijdstip worden afgesproken voor het interview.

4.3 Meetinstrumenten.

Binnen dit onderzoek wordt per deelvraag een ander meetinstrument gebruikt. In dit hoofdstuk worden de meetinstrumenten beschreven.

Deelvraag 1.

Hoe zou de huidige ondersteuning binnen SBO de Brug voor de leerlingen van groep 1 tot en met 4 gekenmerkt kunnen worden?

Onderzoeksmethode.

Bij de eerste deelvraag wordt er een overzicht gemaakt van de ondersteuning die SBO de Brug op dit moment biedt aan de leerlingen van de groepen 1 tot en met 4. Hiervoor wordt het schoolondersteuningsprofiel (hierna: SOP) gebruikt. De SOP is een overzicht van de ondersteuning die SBO de Brug kan bieden aan de leerlingen die dat nodig hebben.

Deelvraag 2.

Wat zijn de gemeenschappelijke en specifieke kenmerken en onderwijsbehoeften van de leerlingen uit groep 1 tot en met 4 op SBO de Brug?

Onderzoeksmethode.

Bij de tweede deelvraag gaat het om het in kaart brengen van de gemeenschappelijke en specifieke kenmerken van de leerlingen en van de onderwijsbehoeften van de groepen 1 tot en met 4. Het systeem Parnasyss is hiervoor gebruikt. Elke leerling heeft een eigen ontwikkelingsperspectief. Het OPP beschrijft de kenmerken van de leerlingen, de beschermende en belemmerende factoren op verschillende gebieden. De OPP's van alle leerlingen van de groepen 1 tot en met 4 is geanalyseerd om deze deelvraag te beantwoorden.

Er wordt een schema gehanteerd om de leerlingen in kaart te brengen. De leerlingen zullen op drie domeinen geanalyseerd worden: ontwikkeling leerling, gezin en omgeving (Fafieanie, 2017).

Deelvraag 3.

In hoeverre is er voldoende expertise aanwezig binnen SBO de Brug om aan de ondersteuningsbehoefte van de huidige leerlingen te voldoen?

Onderzoeksmethode.

Bij de derde deelvraag gaat het om de expertise van de leerkrachten. Centraal stond hoe bekwaam de leerkrachten zich voelen in de klas en in de omgang met hun leerlingen. Deelvraag 3 wordt beantwoord door het afnemen van interviews onder de leerkrachten van de groepen 1 tot en met 4, de orthopedagoog en de interne begeleider van de onderbouw. Er zijn verschillende soorten interviews, maar binnen dit onderzoek is gekozen voor een semigestructureerd interview. Semigestructureerde interviews worden ook kwalitatieve interviews genoemd in de praktijk (Verhoeven, 2014). Er is een algemeen interviewlijst met vragen, maar de interviewer mag hiervan afwijken tijdens het interview. Zo kan de interviewer doorvragen wanneer de respondent iets verteld.

4.4. Betrouwbaarheid, validiteit en bruikbaarheid.

Betrouwbaarheid.

Er zijn een aantal manieren waarop de betrouwbaarheid binnen dit onderzoek te waarborgen is. In eerste instantie zullen alle relevante begrippen binnen dit onderzoek geoperationaliseerd worden (Verhoeven, 2014). Begrippen gaan van abstract naar meetbare gegevens. Ten tweede zullen de interviews via spraakrecoder worden opgenomen. De interviews zullen teruggeluisterd worden om de informatie objectief op papier te zetten. Hierdoor wordt de betrouwbaarheid gewaarborgd, omdat het terugluisteren zorgt voor objectiviteit en nauwkeurigheid bij het uitschrijven van de interviews.

Het gehele onderzoeksproces en de resultaten die tussentijds worden verzameld, zal worden besproken met de orthopedagoog vanuit SBO de Brug en de begeleider vanuit Windesheim. Dit geeft de mogelijkheid om tussendoor te checken of de uitvoering van het onderzoek zich nog op het goede pad bevindt. Op deze manier kan er tussentijdse feedback worden gegeven op het onderzoek.

Het delen van het proces en de tussentijdse evaluatie met de betrokkenen zorgt ervoor dat de betrouwbaarheid binnen dit onderzoek gewaarborgd kan worden.

Validiteit.

Er wordt gekeken naar de validiteit om de geldigheid binnen een onderzoek in te schatten (Verhoeven, 2014). Met de validiteit kan bepaald worden of er (systematische) fouten zitten in het onderzoek. In dit onderzoek wordt er vooral naar de begripsvaliditeit gekeken. Met begripsvaliditeit wordt gekeken in welke mate de meting zijn doel heeft bereikt. Het heeft betrekking op de meetinstrumenten die binnen dit onderzoek gebruikt zijn. In dit onderzoek gaat het voornamelijk over de analyse van de leerlingen van groep 1 tot en met 4 en het interview met de leerkrachten, de orthopedagoog en de intern begeleider van de onderbouw. Door de begrippen zo correct mogelijk te operationaliseren, wordt de kans op misinterpretaties en verkeerde opvattingen verkleint.

Bruikbaarheid.

Al vanaf de start van dit onderzoek wordt de orthopedagoog van SBO de Brug en de begeleider vanuit Windesheim op de hoogte gehouden over het verloop van het onderzoeksproces. In het begin heeft er afstemming plaatsgevonden tussen alle drie de partijen (onderzoeker, orthopedagoog en begeleider) door middel van face-to-face gesprekken. Na onderlinge afstemming heeft verdere contact gescheiden plaatsgevonden. Er werd individueel afgestemd met de orthopedagoog van SBO de Brug en met de begeleider vanuit Windesheim. Het contact heeft hierna voornamelijk via de mail en met face-to-face gesprekken plaatsgevonden. Interviewvragen, resultaten en uitkomsten werden gedeeld met allebei de partijen. De bruikbaarheid van dit onderzoek wordt vergroot via afstemming met alle partijen. Zo kan er geconcludeerd worden dat de onderzoeksresultaten naar een antwoord van de probleemstelling leiden.

5. Resultaten van het praktijkonderzoek.

Binnen dit hoofdstuk worden de resultaten van de deelvragen weergegeven. In totaal zijn er binnen dit onderzoek 3 deelvragen.

Hoe zou de huidige ondersteuning binnen SBO de Brug voor de leerlingen van groep 1 tot en met 4 gekenmerkt kunnen worden?

De invoering van het Passend Onderwijs betekent dat wanneer ouders hun kind dat extra ondersteuning behoeft op een bepaalde school aanmelden, deze school de taak heeft dit kind een zo goed mogelijke plek in het onderwijs te bieden ("Schoolondersteuningsprofiel", 2016). Als de school zelf geen Passend Onderwijs kan bieden, heeft de school de verantwoordelijkheid om een zo goed mogelijke plek op een andere school te zoeken. Ouders hoeven op deze manier niet zelf alle scholen af om een plek voor hun kind te vinden.

SBO de Brug maakt onderscheid tussen basisondersteuning en extra ondersteuning.

Onder de basisondersteuning valt:

- Preventieve en lichte curatieve interventies (bijvoorbeeld aanpak dyslexie of sociale veiligheid);
- Ondersteuningsstructuur;
- Planmatig/opbrengstgericht en handelingsgericht werken;
- Basiskwaliteit (indicatoren inspectie, leerlingresultaten).

Onder de extra ondersteuning valt:

- Deskundigheid van binnen en van buiten de school;
- Voorzieningen (materialen, methodieken, specifieke groepen);
- Aandacht en tijd (meer handen in de klas, inzet expertise);
- Gebouw en ruimtelijke voorzieningen;
- Samenwerking met partners.

Het SOP ondersteunt het antwoord op de vraag of SBO de Brug kan voldoen aan de onderwijsbehoefte van een leerling. Het profiel geeft richting aan de vraag wat SBO de Brug wel en soms ook niet voor een kind kan betekenen. Het SOP geeft een overzicht van de mogelijkheden, grenzen en ambities die SBO de Brug heeft, als het gaat om het bieden van Passend Onderwijs aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

Een lijst met extra onderwijsbehoeften bevindt zich in bijlage 1.

SBO de Brug werkt standaard met een OPP voor alle leerlingen. In dit OPP worden de doelen die een leerling kan behalen beschreven. Het OPP biedt de school en de leerkrachten een handvat voor de begeleiding van de leerlingen en naar welke vorm van vervolgonderwijs de school en zijn ouders toewerkt.

De huidige ondersteuning binnen SBO de Brug kenmerkt zich door eenzelfde start voor alle leerlingen. Alle leerlingen die SBO de Brug instromen, krijgen direct een plek in de reguliere zorgstructuur. Dit wordt het basisarrangement van SBO de Brug genoemd. Voor het grootste gedeelte van de leerlingen passen de onderwijsbehoeften aan bij het aanbod van de Brug.

Wat dit basisarrangement inhoudt wordt hieronder besproken:

De leerling wordt in een stamgroep geplaatst.

- Voor rekenen en lezen worden leerlingen in een niveaugroep geplaatst om goed aan te kunnen sluiten bij de onderwijsbehoefte van de leerling.

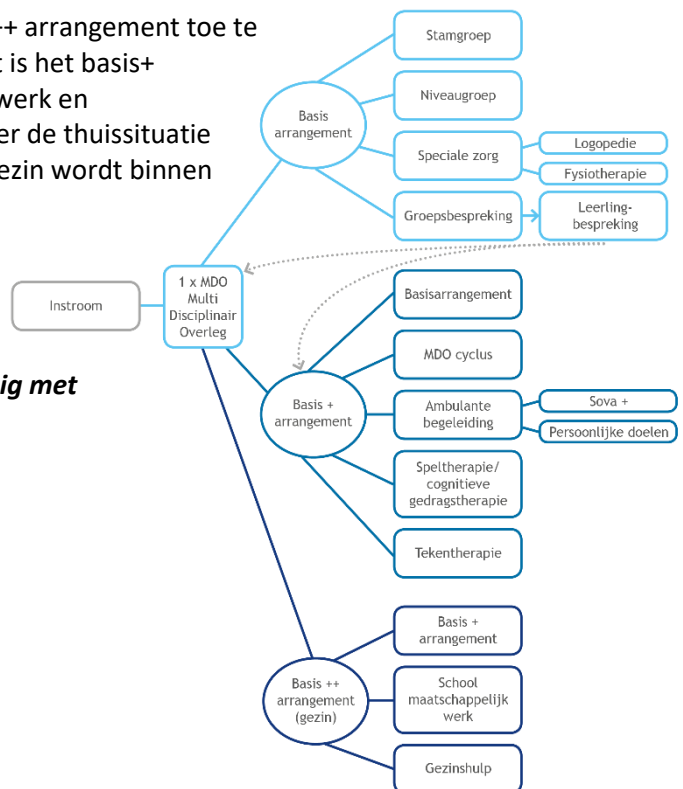
Bij binnenkomst op SBO de Brug wordt er bepaald of leerlingen in aanmerking komen voor een logopedische (standaard)onderzoek of logopedische begeleiding.

Dit wordt op basis van informatie uit het dossier van de leerling of een specifieke vraagstelling van de ouders/verzorgers, de groepsleerkracht of overige betrokkenen bij de leerling gedaan. Voor leerlingen die problemen ervaren op het gebied van bewegen/motoriek (grote en/of fijne) is er de mogelijkheid om op SBO de Brug fysiotherapie te krijgen om hun ontwikkeling te stimuleren. Zowel de logopedische als de fysiotherapeutische behandeling is basisondersteuning en valt onder de noemer 'speciale zorg'. Dit kan aan alle leerlingen geboden worden.

Nu kan het zo zijn dat dit niet voldoende ondersteuning is voor een leerling en er extra ondersteuning nodig is. Dit kan worden aangevraagd via de leerkrachten, de interne begeleiders (onderbouw en bovenbouw) en/of de orthopedagoog. Dit komt meestal naar voren tijdens de groeps gesprekken en individuele bespreking van de leerling. Er zal een multidisciplinaire overleg plaatsvinden met de betrokken partijen. Hier kan naar voren komen dat het basisarrangement niet voldoende is en de leerling een basis+ arrangement wordt toegekend. Het basis+ arrangement is de normale basisarrangement plus meer. Het 'plus meer' is ambulante begeleiding (SOVA/Persoonlijke doelen), speltherapie, tekentherapie en/of cognitieve gedragstherapie.

SBO de Brug kan er ook voor kiezen om een basis++ arrangement toe te kennen aan een leerling. Het basis++ arrangement is het basis+ arrangementen inclusief schoolmaatschappelijke werk en gezinshulp. Hier kan voor worden gekozen wanneer de thuissituatie de ontwikkeling van de leerling belemmert. Het gezin wordt binnen het basis++ arrangement meegenomen.

In figuur 2 is de zorgstructuur zoals die nu is binnen SBO de Brug te zien. De arrangementen en de betrokkenen personen zijn hierin meegenomen. **SBO de Brug is op dit moment bezig met uitbreiding van het SOP.**

Figuur 2: opzet zorgstructuur SBO de Brug

Wat zijn de gemeenschappelijke en specifieke kenmerken en onderwijsbehoeften van de leerlingen uit groep 1 tot en met 4 op SBO de Brug?

Om er achter te komen welke gemeenschappelijke en specifieke kenmerken en welke onderwijsbehoeften de leerlingen van de groepen 1 tot en met 4 hebben is er een overzicht gemaakt

van elke leerling. De leerlingen zijn geanalyseerd op de volgende 3 domeinen (Fafieanie, 2017): ontwikkeling leerlingen, gezin en omgeving. Deze drie domeinen zijn onderverdeeld in subdomeinen: Ontwikkeling leerling: cognitief functioneren, gedrag, leren/functioneren op school, sociaal-emotioneel functioneren en lichamelijk functioneren.

Gezin: basiszorg en veiligheid, opvoeding, beleving ouderschap en onderlinge steun ouders.

Omgeving: gezinsomstandigheden (soc. eco), netwerk en hulpverlening (intern en extern).

Hieronder is een samenvatting van de resultaten die naar voren kwam uit de analyse. Een uitgebreid overzicht van elke leerling is vanaf bijlage 3 te vinden.

Gemeenschappelijke en specifieke kenmerken van de leerlingen.

De gemeenschappelijke en specifieke kenmerken van de leerlingen zal per groep weergegeven worden.

De gemeenschappelijke kenmerken van groep 1/2 bevinden zich vooral op cognitief functioneren, sociaal-emotioneel functioneren en lichamelijk functioneren. Er zitten in groep 1/2 in totaal 13 leerlingen. Van de 13 leerlingen uit groep 1/2 zijn er in totaal 9 leerlingen met of een gemiddeld of beneden gemiddeld IQ, maar allen met een disharmonisch profiel. Van de overige 4 leerlingen is het niveau niet bekend. Problemen met concentreren en aandachtttekort is bij 5 van de 13 leerlingen terug te zien. Bij 4 van de 13 leerlingen zijn er problemen met taal en uitspraak. Sommige zijn traag in praten en anderen zijn moeilijk te verstaan. Er zijn 5 leerlingen die moeite hebben met de grove of fijne motoriek. Er is bij deze leerlingen veel motorische- en bewegingsonrust te zien. De leerlingen krijgen allen fysio vanuit SBO de Brug. Voor 5 leerlingen is de nabijheid van een volwassene van belang. De leerlingen hebben de volwassene nodig bij het contact maken met anderen leerlingen of bij het uitdrukken van de gevoelens. Er zijn 6 leerlingen in groep 1/2 die moeite hebben met prikkelverwerking en snel overprikkeld raken. De meeste leerlingen kunnen goed contact maken met andere leerlingen uit de klas en laten een gemotiveerde houding zien.

De specifieke kenmerken van groep 1/2 liggen verspreid over de subdomeinen. Van de 13 leerlingen is er één leerling die een bovengemiddeld IQ heeft. Eén leerling heeft specifiek een taalontwikkelingsstoornis. Eén leerling heeft te maken met SI-problematiek. Dit betekent dat er op het gewricht standaard veel belasting komt. Dit heeft invloed op het welbevinden en ontwikkeling van deze leerling. In totaal zijn er 2 leerlingen die niet zindelijk zijn. Eén leerling heeft te maken met een laag gewicht. Bij deze leerling gaat het eten/drinken problematisch. In groep 1/2 is er één leerling met ASS. Er is één leerling met visuele problemen en één leerling die een aangeboren afwijking heeft aan zijn plasbuis. Er is één leerling die een separatie-angststoornis heeft in combinatie met ASS. Er is één leerling die CVI heeft. CVI betekent cerebraal visuele stoornis. De informatie die binnenkomt via de ogen, wordt hierdoor niet goed verwerkt.

De gemeenschappelijke kenmerken van groep 3 liggen voornamelijk op cognitief functioneren en lichamelijk functioneren. Van de 12 leerlingen is er bij 7 leerlingen informatie bekend over het intelligentievermogen. Van deze 7 leerlingen hebben 2 leerlingen een disharmonisch profiel. Eén leerling functioneert op gemiddeld en een leerling functioneert op beneden gemiddeld niveau. Eén leerling heeft een IQ van 74 en één leerling van 80, maar deze leerling functioneert op moeilijk lerend niveau. Van de 7 leerlingen is er één leerling met een gemiddeld IQ van 92. Van de 12 leerlingen uit groep 3 zijn er in totaal 6 die moeite hebben met motorische activiteiten.

Hierbij kan men denken aan de grove en fijne motoriek. Er zijn 4 leerlingen die prikkelbaar en dus snel overprikkeld zijn. Van de 12 leerlingen zijn er 4 leerlingen die aandachts- en concentratieproblemen hebben en snel afgeleid zijn in de klas. Er laten 3 leerlingen onzekerheid/faalangstige kenmerken zien, door bijvoorbeeld steeds om bevestiging te vragen. Er zijn

3 leerlingen die moeite hebben met het schrijven van letters. Hiervoor gaan de leerlingen naar de fysiotherapeut op SBO de Brug.

De specifieke kenmerken van groep 3 liggen verspreid over de subdomeinen. Eén leerling uit groep 3 krijgt stottertherapie. Er is één leerling in groep 3 met een licht verstandelijke beperking. Eén leerling uit groep 3 heeft ADHD overwegend hyperactief-impulsief. Bij één leerling is er sprake van PDD-NOS. Eén leerling heeft een aangeboren hartafwijking. Deze leerling is hier twee keer aan geopereerd. Er zijn 2 leerlingen in groep 3 die gediagnostiseerd zijn met ASS en één leerling met een taalstoornis. Er is één leerling die zich cognitief op moeilijk lerend niveau bevindt. Van de 12 leerlingen uit groep 3 hebben er 2 leerlingen duidelijkheid en structuur nodig binnen de klas.

De gemeenschappelijke kenmerken van groep 4 bevinden zich vooral op cognitief functioneren, lichamelijk functioneren en sociaal-emotioneel functioneren. Van de 16 leerlingen uit groep 4 zitten 5 leerlingen met het cognitief functioneren op moeilijk lerend niveau. Hier geldt wederom dat van de overige 11 leerlingen dit niveau onbekend is. Er zijn 4 leerlingen die prikkelgevoelig zijn en hierdoor snel overprikkeld raken. De hoeveelheid leerlingen die aandachts- en concentratieproblemen en snel afgeleid zijn is hoog vergeleken met de andere groepen. Van de 16 leerlingen hebben in totaal 10 leerlingen hier last van. Er zijn 7 leerlingen die motorische onrust ervaren, bijvoorbeeld bij de grove of fijne motoriek of met het schrijven of niet stil kunnen blijven zitten. Er zijn 3 leerlingen die de nabijheid van een volwassene nodig hebben. Er zijn 4 leerlingen die onzeker en faalangstig gedrag laten zien door veel bevestiging te vragen aan de leerkrachten. Er zijn 3 leerlingen met de diagnose ASS en 2 leerlingen met de diagnose ADHD. Er zijn 2 leerlingen die de diagnose ADHD niet hebben, maar wel kenmerken hiervan laten zien op school en in de klas.

De specifieke kenmerken van groep 4 liggen verspreid over de subdomeinen. Er is één meisje in de klas die een genetische afwijking heeft die te maken heeft met obesitas. Deze leerling voelt zich erg onzeker hierdoor en dit kan ook een verklaring zijn voor haar leerproblemen. Er is één leerling die niet mee doet met gym en die niet buiten speelt. De verklaring hiervoor is niet uit het OPP kunnen halen. Er is één leerling met ondergewicht en dyslexie. Deze leerling gaat naar de diëtiste. Er is één leerling die waarschijnlijk MCDD heeft. Er is één leerling in groep 4 met de diagnose DCD. Er bevindt zich één leerling in groep 4 met een gemiddeld intelligentie en een harmonisch profiel. Er is één leerling die functioneert op een licht verstandelijk beperkt niveau, maar met een harmonisch profiel. Deze zelfde leerling heeft een fout in het 43ste/44ste chromosoom zitten en ervaart hierdoor leerproblemen, onder andere last van gehoor. Eén leerling heeft moeite met de executieve functies: planning, organisatie, richten van aandacht en emotieregulatie. Er is één leerling die op dit moment PMT krijgt.

Hierboven zijn de kenmerken op het domein van 'ontwikkeling leerling' met name omschreven. De overige domeinen niet zozeer. Hier is een reden voor. Met name op de domeinen 'gezin' en 'omgeving' was weinig informatie te vinden bij (bijna) elke leerling. Dit houdt in dat er weinig informatie bekend is over het gezin, de opvoeding en bijvoorbeeld het netwerk van een gezin. Bij enkele leerlingen was hier wel informatie over te vinden, maar beperkt. Er waren een aantal leerlingen die gescheiden ouders hadden, een familie waar een diagnose als ASS of dyslexie naar voren kwam en enkele ouders wonen begeleid. Bij de externe hulpverlening was informatie of incompleet of onbekend. Met onbekend wordt bedoeld dat er een instantie wordt genoemd, maar verder geen informatie te vinden is over de behandeling.

Met incompleet wordt bedoeld dat er een onderzoek in 2017 zal plaatsvinden en de gegevens hiervan zal worden toegevoegd, maar de analyse voor dit onderzoek vindt plaats in 2018 en deze informatie is niet toegevoegd.

Onderwijsbehoeften van de leerlingen.

Hier geldt dat de onderwijsbehoeften van elke leerling anders is. Er is er voor gekozen om alleen de

gemeenschappelijke onderwijsbehoeften te beschrijven. *De specifieke onderwijsbehoeften per leerling is apart beschreven.*

Bijna alle 41 leerlingen die geanalyseerd zijn hebben de volgende gemeenschappelijke onderwijsbehoeften nodig (De Lange & Pameijer, 2009):

De leerling heeft een instructie nodig die kort en duidelijk is.

De leerling heeft een opdracht nodig die net op of onder het niveau ligt, zodat de leerling succeservaringen op kan doen.

De leerling heeft een (leer)activiteit die structuur bieden met een stappenplan of schema.

De leerling heeft feedback nodig die consequent en direct op het gewenste gedrag volgt.

De leerling heeft groepsgenoten nodig die de leerling en zijn reactie accepteert en begrijpt in bepaalde situaties.

De leerling heeft een leeromgeving nodig die hem een rustig werkklimaat kan bieden.

De leerling heeft een leerkracht nodig die verlengde instructie kan bieden.

In hoeverre is er voldoende expertise aanwezig binnen SBO de Brug om aan de ondersteuningsbehoefte van de huidige leerlingen te voldoen?

De resultaten zijn met de orthopedagoog besproken. De mening van de orthopedagoog is meegenomen om een conclusie te trekken.

De groepen 1 tot en met 4 hebben samen in totaal 6 leerkrachten. Er is een online enquête verstuurd naar alle 6 de leerkrachten van de groepen 1 tot en met 4. Uiteindelijk is van 4 leerkrachten een respons verkregen op de online enquête. In verband met privacy zijn de gegevens anoniem ingevuld.

Van deze 4 leerkrachten zijn er twee tussen de 25 – 35 jaar oud, één tussen de 36 – 46 jaar oud en één ouder dan 46 jaar. De leerkrachten waarvan er een respons was verkregen vervullen de volgende functie: leerkracht groep 1/2, leerkracht groep 3 (tevens tekentherapeut), leerkracht groep 4 en een leerkrachtondersteuner. Van de 4 leerkrachten hebben er 3 meer dan 10 jaar en een tussen de 3 – 5 jaar onderwijservaring.

De enquête is onderverdeeld in de volgende categorieën: vakinhoudelijke bekwaamheid, vakdidactische bekwaamheid, pedagogische bekwaamheid, competent in reflectie en ontwikkeling en overige vragen met betrekking tot het onderzoek.

Bij vakinhoudelijke bekwaamheid waren er 7 vragen en de antwoorden bestonden uit: ‘helemaal mee eens’ en ‘mee eens’. Bij 2 vragen had één leerkracht ‘neutraal’ als antwoord gegeven. De vragen binnen deze categorie gingen voornamelijk over of een leerkracht vond dat zij de leerstof beheerst. Alle leerkrachten waren het er mee eens dat ze de leerstof op een begrijpelijke en aansprekende manier aan de leerlingen van hun eigen groep kunnen uitleggen en dat ze aan de leerlingen kunnen demonstreren hoe er met de leerstof gewerkt moet worden. De leerkrachten waren het er mee eens dat ze kunnen afstemmen op verschillen tussen de leerlingen door af te wisselen in leerstof wat betreft de instructie, verwerking en leertijd van de leerlingen. De leerkrachten waren het er mee eens dat ze de leerlingen duidelijk kunnen maken wat de relevantie is van de leerstof voor het dagelijks leven en zij weten dat elke leerling de leerstof op verschillende manier kan opvatten, interpreteren en leren.

Bij vakdidactische bekwaamheid waren er 7 vragen en de antwoorden bestonden uit: ‘helemaal mee eens’ en ‘mee eens’. Bij 2 vragen had één leerkracht ‘neutraal’ als antwoord gegeven. De leerkrachten vinden dat ze voldoende scholing volgen om nieuwe aspecten toe te kunnen passen in het leren van de leerlingen. De leerkrachten kunnen voor elke leerling een individueel ontwikkelingsperspectief schrijven volgens de richtlijnen van SBO de Brug. De leerkrachten kunnen binnen het klassenmanagement afstemmen op de behoeften van alle leerlingen. De leerkrachten kunnen individuele en/of klassikale leiding en begeleiding geven aan alle leerlingen van de groep. Op de vraag of de leerkracht kennis heeft van verschillende leer- en onderwijstheorieën en of zij deze kan herkennen bij de leerling hebben 3 van de 4 leerkrachten geantwoord met ‘mee eens’ en één leerkracht met ‘neutraal’.

Bij de pedagogische bekwaamheid waren de antwoorden iets meer verspreid dan bij de vorige twee categorieën. De leerkrachten gaven als antwoord: ‘mee eens’ en ‘neutraal’. De leerkrachten zijn het er mee eens dat ze ontwikkelings- gedragsproblemen bij de leerlingen kunnen signaleren, oplossingen kunnen zoeken of kunnen doorverwijzen bij voorkomende pedagogische en didactische vragen en de leerkrachten weten welke hulp zij kunnen inschakelen en kunnen hierin professioneel communiceren met de ouders/verzorger van de leerlingen.

Op de vraag of de leerkracht de ontwikkelingstheorieën kan betrekken op zijn pedagogisch handelen in de groep, of de leerkracht (recente) kennis heeft van veelvoorkomende ontwikkelingsproblematiek en of de leerkracht weet hoe zij zicht kan krijgen op de beschermende leefomstandigheden van zijn leerlingen hebben 3 van de 4 leerkrachten ‘mee eens’ en één heeft ‘neutraal’ geantwoord.

Op de vraag of de leerkracht weet hoe zij zicht kan krijgen op de belemmerende leefomstandigheden van zijn leerlingen hebben 2 van de 4 leerkrachten geantwoord met 'mee eens' en twee hebben hier voor 'neutraal' gekozen.

Bij de categorie 'competent in reflectie en ontwikkeling' verschillen de antwoorden, omdat er hier gebruik is gemaakt van zowel open als gesloten enquêtevragen. Alle vier de leerkrachten zijn in staat tot kritische reflectie op zichzelf in de pedagogische relatie met de leerlingen en kunnen kritisch reflecteren op de eigen werkzaamheden. Alle vier de leerkrachten maken gebruik van reflectie en feedback van anderen om zich persoonlijk verder te ontwikkelen. Van de 4 leerkrachten maken er 3 gebruik van evaluatie en één van hen doet dit 'soms'.

Op de vraag of de leerkracht op de hoogte is van actuele ontwikkelingen op het gebied van pedagogiek hebben 3 van de 4 leerkrachten geantwoord met 'mee eens' en één van hen met 'neutraal'. De meningen over zich bekwaam voelen voor de klas was 'fiftyfifty'. Twee van de 4 leerkrachten heeft deze vraag beantwoord met 'ja', terwijl de andere twee 'soms' hebben geantwoord. Als motivatie werd voor het laatste gegeven dat de leerkracht het gevoel heeft weinig handen in de klas te hebben en zich hierdoor handelingsverlegen voelt. De ander geeft aan dat zij zich steeds bekwaamer voelt en hierin groeit, maar sinds kort een nieuwe klas heeft en hierin nog sterk moet zoeken. Op een schaal van 1 tot en met 5 geven 4 van de leerkrachten een '4' en één leerkracht een '3' op de vraag of ze zich zelfverzekerd voelen in de klas. Een docent heeft haar antwoord als volgt gemotiveerd: *'Dit jaar ben ik gestart met een groep van 10 leerlingen. 2 leerlingen renden steeds weg als het voor hen onveilig voelden. Hierdoor neemt je zelfvertrouwen af.'*

Van de 4 leerkrachten waren er 3 van mening dat ondanks dat leerlingen extra onderwijsbehoeften krijgen zij toch achter blijven en het lastig vinden om op niveau bij te blijven. Eén van de leerkrachten had hier 'misschien' als antwoord gegeven. De voornaamste reden hiervoor had volgens 2 van de 4 leerkrachten te maken met een laag IQ en gedragsproblemen bij de leerling(en). De leerkracht van groep 3 en de leerkrachteondersteuner (onbekend welke klas) gaven dit aan. Voor de leerkracht van groep 3 betekent dit dat het overeenkomst komt met de analyse van deelvraag 2. Hieruit kwam naar voren dat er in groep 3 leerlingen zijn met een disharmonisch profiel, met een beneden gemiddeld profiel en leerlingen op moeilijk lerend niveau. Eén van de leerkrachten geeft als antwoord dat leerlingen soms te laat de SBO binnen komen, dat het dan een onrustig jaar is voor deze leerlingen en er minder aandacht was om hen te ondersteunen.

Op de vraag of de leerkracht zelf behoefte heeft aan extra ondersteuning hebben 2 leerkrachten met 'ja' en twee met 'misschien'. Alle 4 de leerkrachten geven aan dat deze ondersteuning via extra scholing voor leerkrachten en extra handen in de klas kan.

Er zijn overige vragen gesteld aan de leerkrachten om er achter te komen wat de leerkrachten zouden vinden van 'onderwijsarrangementen op maat' voor elke leerling. De resultaten van deze vragen worden voor de rest niet meegenomen binnen dit onderzoek. Alle 4 de leerkrachten zijn voor 'onderwijsarrangementen op maat'. Eén van de leerkrachten gaf aan hier niet iets over te kunnen zeggen, omdat de leerkracht aangeeft dat SBO de Brug niet met onderwijsarrangementen werkt.

Uit de enquêteresultaten kan de volgende conclusie getrokken worden over deze 4 leerkrachten:

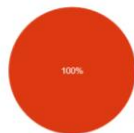
Er blijkt op vakinhoudelijke en vakdidactische bekwaamheid voldoende expertise aanwezig bij de leerkrachten.

Uit de resultaten kan gehaald worden dat er op het gebied van pedagogische bekwaamheid en competent in eigen reflectie nog veel uit de leerkrachten te halen is. Zo gaf één van de leerkrachten aan dat de (recente) kennis over ontwikkelingsproblematiek en gedragsproblemen neutraal is. Een docent zou voldoende op de hoogte moeten zijn van de nieuwste ontwikkelingen.

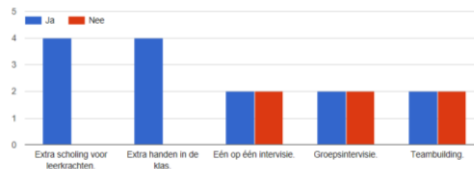
De leerkrachten geven aan genoeg scholing te volgen om nieuwe aspecten toe te kunnen passen in het leren van de leerling. Toch gaven de leerkrachten in de enquête aan dat ze behoefte hebben aan extra scholing. Dit is tegenstrijdig. De vraag is dus welke training nodig is op de specifieke vragen van de leerkrachten en in welke mate de huidige scholing gebeurt en wat voor scholing de leerkracht volgt. Het is goed dat de leerkrachten scholing volgen. In dit onderzoek wordt niet duidelijk hoeveel en welke trainingen de leerkrachten volgen en hoe de effecten uit die training(en) in de dagelijkse onderwijspraktijk terug gezien wordt.

De leerkracht volgt voldoende scholing om nieuwe aspecten toe te kunnen passen in het leren van zijn leerlingen.

4 reacties

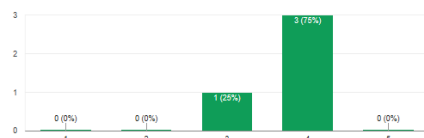
Wat voor soort ondersteuning zou dit kunnen zijn?

Het is opgevallen dat de leerkrachten de oorzaken van situaties die niet goed verlopen eerder bij de leerling of bij externe factoren leggen dan bij zichzelf. Uit de antwoorden komt eigen oplossingsstrategieën en/of eigenaarschap op het leren en gedrag van de leerlingen weinig naar voren, doordat de leerkracht het bijvoorbeeld lastig vindt om een bepaalde handeling uit te voeren. Redenen worden steeds gezocht in het tekort aan handen in de klas of de leerling met gedragsproblemen en een te laag IQ. Sommige antwoorden duiden op onzekerheid bij de leerkracht, zoals de leerkracht die aangeeft onzeker te worden wanneer er twee leerlingen weggrennen of de leerkracht die aangeeft sinds kort een nieuwe klas te hebben en nog zoekende is naar hoe de leerkracht hierin bekwaam kan zijn. Tijdens het nabespreken van de resultaten gaf de orthopedagoog aan dat er een vraag naar de leerkracht toe ligt, wat maakt dat de leerkracht zich onzeker en onbekwaam voelt? Er lopen namelijk veel leerlingen rond met (zware) gedragsproblematiek. Hoe gaat de leerkracht hier mee om en wanneer schakelt de leerkracht hulp in? Schakelt de leerkracht überhaupt hulp in?

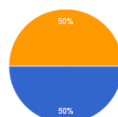
De leerkracht voelt zich zelfverzekerd in de klas.

4 reacties

De leerkracht voelt zich bekwaam voor de klas.

4 reacties

Motiveer je antwoord van de vorige vraag.

2 reacties

De jaar ben ik gestart met een groep van 10 leerlingen. 2 leerlingen renden steeds weg als het voor hen onveilig voelden. Hierdoor neemt je zelfvertrouwen af.

Motiveer je antwoord van de vorige vraag.

4 reacties

Door te weinig handen in de klas kan je je handelingsverlegen voelen.

Ik voel mij vaak wel bekwaam en zie dat ik groei. Ik word steeds bekwaamer. Maar ik heb nu net sinds een paar weken een nieuwe groep en dat is nog enorm zoeken.

De leerkrachten geven aan dat het lastig is om zicht te krijgen op de belemmerende (en beschermende) leefomstandigheden van de leerlingen. Dit kan verklaren waarom er bij de analyse van de leerlingen uit deelvraag 2 weinig tot geen informatie was beschreven wat betreft het 'gezin' en de 'omgeving' van de leerling.

De orthopedagoog geeft hier de volgende verklaring voor: de thuisproblematiek bespreken is mogelijk lastig. Wellicht speelt hier onzekerheid om complexe zorgvragen in het gezin juist bespreekbaar te maken. Dit kan de leerkracht als moeilijk ervaren, omdat de leerkracht niet voldoende zicht heeft op die leefomstandigheden. Wat doet de leerkracht om meer zicht te krijgen op die leefomstandigheden van de leerlingen en wie schakelt de leerkracht in voor ondersteuning?

De leerkrachten ervaren wel dat als het thuis niet goed gaat, dit een negatieve uitwerking kan hebben op leren en gedrag binnen de school en klas. Het is dan van belang om dit bespreekbaar te maken met de ouders. Als leerkracht moet je je competent voelen om dit bespreekbaar te maken en hier kunnen sommige leerkrachten moeite mee hebben. Dit kan komen vanwege onvoldoende tijd (werkdruk) en/of het niet voldoende beheersen van gesprekstechnieken etc.

6. Conclusie.

1. Hoe zou de huidige ondersteuning binnen SBO de Brug voor de leerlingen van groep 1 tot en met 4 gekenmerkt kunnen worden?

De huidige ondersteuning binnen SBO de Brug wordt op dit moment gekenmerkt door een basisarrangement, een basis+ arrangementen en een basis++ arrangement. Alle leerlingen die worden aangemeld bij SBO de Brug krijgen eenzelfde start. Allen starten ze met het basisarrangement, maar aan de hand van groepsbesprekingen en individuele besprekingen van leerlingen kan het zo zijn dat blijkt dat een leerling het basis+ of basis++ arrangement nodig heeft. Om dit te bepalen zal er een multidisciplinaire overleg (MDO) plaatsvinden. Bij dit overleg wordt een keuze gemaakt.

2. Wat zijn de gemeenschappelijke en specifieke kenmerken en onderwijsbehoeften van de leerlingen uit groep 1 tot en met 4 op SBO de Brug?

Uit de resultaten kan het volgende per groep geconcludeerd worden: de gemeenschappelijke kenmerken van de 13 leerlingen uit groep 1/2 bevinden zich vooral op cognitief functioneren, sociaal-emotioneel functioneren en lichamelijk functioneren. De gemeenschappelijke kenmerken van de 12 leerlingen uit groep 3 liggen voornamelijk op cognitief functioneren en lichamelijk functioneren. De gemeenschappelijke kenmerken van de 16 leerlingen uit groep 4 bevinden zich vooral op cognitief functioneren, lichamelijk functioneren en sociaal-emotioneel functioneren.

De specifieke kenmerken daarentegen liggen verspreid in alle groepen. Zo is er een leerling met een taalstoornis, met DCD of met MCDD, met een hartafwijking of met een plasbuisafwijking. Hier is het belangrijk dat SBO de Brug inspeelt op de gemeenschappelijke kenmerken en dit meeneemt binnen de zorgstructuur van de school.

Voor de specifieke kenmerken kan SBO de Brug 'extra' onderwijsbehoeften (op maat) inzetten voor de leerlingen. Er is een ontzettend grote diversiteit aan kenmerken binnen de groepen. Er zijn leerlingen met verschillende diagnoses, leerlingen die niet goed kunnen zien, leerlingen die niet goed kunnen horen, leerlingen die een erfelijke aandoening hebben, leerlingen die een hart- of genafwijking hebben et cetera. De onderlinge verschillen in het onderbouw is groot.

De gemeenschappelijke onderwijsbehoeften duiden erop dat alle leerling structuur nodig hebben. Voor de onderwijsleersituatie van de leerlingen houdt dit in dat er op maat onderwijsbehoeften aangeboden moeten worden. Een leerling die ASS heeft moet de leerkracht anders begeleiden en sturen dan een leerling die slechtziend is. Voor de vrije tijd van de leerlingen op school betekent de gemeenschappelijke onderwijsbehoeften dat zij structuur nodig hebben, zoals in de klas en op het schoolplein. Het is aan SBO de Brug om structuur aan de leerlingen systematisch te implementeren binnen de school en in de klassen.

3. In hoeverre is er voldoende expertise aanwezig binnen SBO de Brug om aan de ondersteuningsbehoefte van de huidige leerlingen te voldoen?

Hoe kan het dat een leerkracht aangeeft niet met onderwijsarrangementen te werken, terwijl SBO de brug, als er naar deelvraag 1 wordt gekeken, een basisarrangement, een basis+ arrangement en een basis++ arrangement aanbiedt aan de leerlingen? Tijdens de nabespreking komt naar voren dat de resultaten in conflict zijn met de werkelijkheid.

Enerzijds voelen de leerkrachten zich voldoende competent en anderzijds niet. Dit is tegenstrijdig. Aan de hand van de vragenlijst kwam naar voren dat de leerkrachten van de groepen 1 tot en met 4 op vakinhoudelijke en vakdidactische bekwaamheid voldoende expertise hebben. Voldoende betekent echter dat er meer te leren valt.

Op het gebied van pedagogische bekwaamheid en competent in eigen reflectie kan de conclusie getrokken worden dat er matig sprake is van expertise op het gebied van reflectie op eigen handelen, het in beeld brengen van de leefomstandigheden van de leerlingen en zich bekwaam voelen in en/of voor de klas.

De leerkrachten zijn het er mee eens dat ze ontwikkelings- gedragsproblemen bij de leerlingen kunnen signaleren, oplossingen kunnen zoeken of kunnen doorverwijzen bij voorkomende pedagogische en didactische vragen en de leerkrachten weten welke hulp zij kunnen inschakelen en kunnen hierin professioneel communiceren met de ouders/verzorger van de leerlingen.

Anderzijds geven de leerkrachten aan extra handen in de klas nodig te hebben, geen aandacht te kunnen geven aan alle leerlingen en extra scholing te willen. Het valt op dat er mogelijk onvoldoende tijd en geen gericht gebruik maken van intervisiemethodiek op samen vastgestelde teammomenten, niet kan leiden tot effectieve zelfreflectie bij leerkrachten, waardoor gedragshandelingen naar de leerlingen ook niet veranderen. Daarom is het inzetten van één dezelfde reflectiemethode in dit geval van belang. Reflecteren op eigen handelen is een systematisch proces die je goed kunt scholen door middel van intervisie. Bij hoge werkdruk en moeilijke onderwijsituaties moet de leerkracht eigenaarschap pakken en samen als onderbouwteam intervisie op willen en kunnen pakken. Het reflecteren op eigen gedrag bij escalerende situaties, wordt wellicht wel gedeeld met enkele collega's, maar niet systematisch ingezet op verandering op langere termijn. Als leerkracht hierin competent voelen hangt samen met scholing, met name intervisie speelt hierbij een grote rol. Daarnaast kan de mate van (emotionele) betrokkenheid op de leerling en zijn ouders ook heel sterk zijn, waardoor professionele grenzen wellicht niet altijd voldoende bewaakt worden.

Op welke wijze kan SBO 'De Brug' ondersteuning bieden om in te spelen op de onderwijsbehoeften van de leerlingen van groep 1 tot en met 4?

Het doel van dit onderzoek was om uiteindelijk een antwoord te kunnen geven op de bovenstaande centrale vraag. Deze vraag zal aan de hand van de onderzoeksresultaten en conclusies van de 3 deelvragen beantwoord worden.

SBO de Brug wil graag weten op welke wijze de school ondersteuning kan bieden om in te spelen op de onderwijsbehoeften van groep 1 tot en met 4. Veel leerkrachten denken dat het probleem met 'extra handen in de klas' verholpen zou kunnen worden. Dit is geen oplossing voor op de langere termijn. Dit is een oplossing voor op de kortere termijn. Met het start van schooljaar 2018 – 2019 kan SBO de Brug sommige dingen anders aanpakken.

SBO de Brug kan via de **leerkrachten** van de groepen 1 tot en met 4 inspelen op de onderwijsbehoeften van de leerlingen en door anders invulling te geven aan het **ontwikkelingsperspectief** van de leerlingen. De school heeft niet voldoende zicht op met name de leefomstandigheden van de leerlingen. Er vindt veel herhaling plaats in de OPP's. Doelen worden niet SMART geformuleerd. Doelen die niet SMART zijn, zijn moeilijk na te streven omdat er geen houvast is en de effecten niet kunnen worden gemeten wat betreft vooruitgang, stilstand of achteruitgang in ontwikkeling. Echter, wil dit niet zeggen dat de leerkrachten het in de onderwijsleersituatie niet toepassen. Leerlingen worden soms vaag omschreven en informatie wordt half toegevoegd. Er wordt bijvoorbeeld omschreven dat er in 2017 een onderzoek zal plaatsvinden voor IQ of een diagnose, maar de uitslagen hiervan zijn bij sommige leerlingen niet toegevoegd aan het OPP.

Wanneer de school het ontwikkelingsperspectief op een andere manier vormgeeft en de informatie beter (concrete doelen opstellen) op papier zet, zijn de leerlingen beter in beeld. Zo kan SBO de Brug de resultaten van deelvraag 2 hierin meenemen. Het is van belang om aan het begin van het schooljaar de leerlingen in beeld te hebben. Zo weet de leerkracht of andere betrokkenen wat een leerling gedurende het schooljaar nodig heeft.

De leerkrachten spelen binnen deze probleemstelling een belangrijke rol. Het deels gemis van eigenaarschap en reflectie, door individuele verschillen bij de leerkrachten, kan leiden tot minder kwalitatieve zorg en onderwijs richting de leerlingen. Het is belangrijk als leerkracht om bewust te zijn van eigen valkuilen en wanneer de leerkracht ergens tegen aanloopt moet de leerkracht in staat zijn hier hulp bij te vragen en helder te hebben hoe de leerkracht als collega, maar ook als team zich willen professionaliseren. Het inzetten van groepsintervisie kan hier veel aan bijdragen.

De leerkrachten gaven aan dat leerlingen soms te laat binnen komen. Dit is iets wat op dit moment actueel is binnen de maatschappij. Uit de analyse kwam ook naar voren dat er toch een aantal leerlingen tussen zitten die complexe diagnoses en/of gedragsproblemen hebben. Dit kan er voor zorgen dat wanneer een leerling laat aangemeld wordt binnen de SBO het lastig is om de leerling zo optimaal mogelijk te helpen. Wat de leerkrachten in dit geval nodig hebben is een goede klassenmanagement en handelingsgerichte werkwijze. Een leerkracht moet voorwaarden scheppen om het onderwijs effectiever te maken voor deze leerlingen. Het handelingsgericht werken helpt leerkrachten om te denken vanuit wat de leerling nodig heeft.

7. Discussie

In dit hoofdstuk wordt er beschreven welke invloed de keuzes die de onderzoeker heeft gemaakt en de onderzoeksresultaten heeft gehad op het proces. De onderzoeker doet aanbeveling(en) voor nader onderzoek.

Waarde van het onderzoek.

Dit onderzoek is van waarde voor SBO de Brug, omdat het inzicht geeft in de kenmerken van de leerlingen én het handelen van de leerkrachten van de groepen 1 tot en met 4. De methodologische keuzes die de onderzoeker heeft gemaakt heeft de waarde van het onderzoek niet vergroot, maar ook niet verkleind.

De leerlingen zijn in kaart gebracht aan de hand van verschillende domeinen. In 2017 publiceerde Fafieanie het document 'populatie-analyse in het onderwijs'. De domeinen die zijn gebruikt voor de analyse komen voort uit dit document. De domeinen zijn afkomstig vanuit een betrouwbare bron. Dit verhoogd de betrouwbaarheid van het onderzoek. Met name deelvraag 2 speelde een grote rol in dit onderzoek. Met de populatie-analyse zouden de kenmerken en ondersteuningsbehoeften van de leerlingen van de groepen 1 tot en met 4 in kaart worden gebracht en dit is gelukt. Er is een beeld over wat voor soort leerlingen er in deze groepen zitten.

Aan de leerkrachten van de groepen 1 tot en met 4 is gevraagd een online enquête in te vullen. De enquête ging grotendeels over de bekwaamheid van de leerkracht. Hiermee wilde de onderzoeker erachter komen of er voldoende expertise was binnen SBO de Brug om de leerlingen van de groepen 1 tot en met 4 te ondersteunen. De resultaten gaven de onderzoeker gemixte gevoelens. De resultaten van de enquête hebben de waarde van dit onderzoek verhoogd. De uitkomsten zijn besproken met de opdrachtgever van het onderzoek. Tijdens dit gesprek gaf de opdrachtgever aan dat de uitkomsten van de enquête haar eigen gedachten had bevestigd. Dit betekent dat we op één lijn zijn komen te zitten. Dat wat de opdrachtgever zelf binnen de school had gezien en ervaren, kwam als uitkomst naar voren in mijn enquête.

Nader onderzoek.

Binnen dit onderzoek zijn alleen de leerlingen en leerkrachten binnen SBO de Brug meegenomen. Een leerling de mogelijkheid geven om zich volledig te kunnen ontwikkelen is niet alleen in de handen van de school. Situaties die zich thuis voordoen, heeft vaak zijn doorwerking binnen het klaslokaal. De CBS heeft in 2015 een onderzoek uitgevoerd met als resultaat dat de kans op een betere positie in het onderwijs hoger zijn wanneer de ouders hoogopgeleid zijn en er sprake is van een intacte gezinssituatie. Hoe kan SBO de Brug één kind, één gezin, één plan bereiken voor de leerlingen van de school?

Mijn voorstel voor een vervolgonderzoek zou zijn om te kijken hoe er meer zicht verkregen kan worden op de thuissituatie van de leerlingen en de omgeving. Dit onderzoek zou de samenwerking tussen school, gezin en omgeving soepeler maken en zou helpen bij het maken (en bereiken) van realistische doelen voor de leerling.

Ik zou de onderzoeksresultaten van deelvraag 3 voortzetten in een vervolgonderzoek. Het onderzoek zou ik richten op eigenaarschap en reflectie. Uit de resultaten kwam naar voren dat dit er bij de 4 leerkrachten op voldoende of matig niveau aanwezig was. Dit is natuurlijk een kleine steekproef, maar men kan zich afvragen hoe dit bij de overige leerkrachten van SBO de Brug zit.

Leraren moeten net zoals hulpverleners zich continu leren, ontwikkelen en reflecteren. Alleen zo kan de leerkracht zijn zelfkennis vergroten, inzicht op eigen handelen krijgen en bewust worden van eigen emoties. Het onderzoek zou aanbevelingen kunnen geven op het gebied van methodes die hiervoor ingezet kunnen worden.

Verantwoording keuzes.

Er heeft in dit onderzoek geen onvoorziene ontwikkelingen plaatsgevonden. Er zijn wel wijzigingen gemaakt in het originele plan van aanpak wat mogelijk invloed heeft gehad op de eindconclusie van dit onderzoek. Het plan was om alle leerkrachten van de groepen 1 tot en met 4, de orthopedagoog en de interne begeleider te interviewen om erachter te komen of er voldoende expertise binnen SBO de Brug is om aan de ondersteuningsbehoeften van de leerlingen te voldoen. Dit is later gewijzigd in alleen een interview met de leerkrachten, omdat zij elke dag in aanraking komen met alle leerlingen. Dit geldt niet voor een orthopedagoog of interne begeleider. Vervolgens is er een wijziging gemaakt in de afname. Er is gekozen voor een enquête in plaats van een interview. Hier waren uiteindelijk twee redenen voor. Ten eerste hadden de leerkrachten van SBO de Brug het erg druk, omdat we richting het einde van het schooljaar zaten. Ten tweede zou het mij ontzettend veel tijd kosten om een transcript van elk interview te maken. Hoe heeft dit de conclusie beïnvloed? Het voordeel van een interview was dat ik alles kon uitvragen en uitdiepen. In dit geval kon ik niet doorvragen aan de leerkrachten. Ik kon antwoorden niet uitdiepen en na de uitkomsten van de enquêtes waren er toch wat antwoorden die ik graag had willen uitdiepen. Het gevolg hiervan is dat ik beknopte antwoorden als resultaat had. Dit had achteraf gezien wel beter gekund. Er had een hele andere conclusie uit kunnen komen als ik voor een interview had gekozen en dit had de waarde van het onderzoek verhoogd.

Een ander aspect wat niet is gerealiseerd tijdens de uitvoering van het onderzoek is het afwegingskader. Er is een afwegingskader gemaakt om de leerlingen in kaart te brengen, maar niet om per leerling aan te geven of iemand geen/lichte, matige of zware ondersteuning nodig heeft. Ik kwam gedurende het onderzoek erachter dat ik dit als student niet kan bepalen. Ik kan niet alleen op basis van informatie wat ik aflees op papier bepalen of iemand lichte of zware ondersteuning nodig heeft. Ik ken de leerlingen persoonlijk niet. De school kent de leerlingen. De leerkrachten kennen de leerlingen. De orthopedagoog en de interne begeleiders kennen de leerlingen. Het is aan hen om direct aan het begin van volgend schooljaar dit per leerling duidelijk te maken, zodat ze het hele schooljaar in ieder geval in beeld hebben welke ondersteuning ze moeten bieden aan welke leerling. Als ik dit wel gedaan had dan was het voordeel dat ik per groep kon aangeven hoeveel leerlingen geen/lichte, matige en zware ondersteuning nodig heeft. Een leerkracht die 10 leerlingen heeft met een lichte ondersteuning heeft het minder moeilijk dan een leerkracht die 10 leerlingen heeft met zware ondersteuning. Het zou de werkdruk en het gevoel van de leerkrachten kunnen bevestigen. Jij hebt als leerkracht 10 lichte gevallen in je klas hoe kan het dat je werkdruk ervaart? Of andersom.

Een volgende keer zou ik niet veel anders doen. Ik had deelvraag 3 anders aangepakt. Het inzetten van een interview in plaats van een enquête. Ik weet zeker dat het me waardevollere antwoorden had opgeleverd.

Betrouwbaarheid.

De betrouwbaarheid van het onderzoek is anders geworden, omdat de uitvoering anders is geworden. Het is niet zozeer dat het onderzoek hierdoor beter of slechter is geworden. Het kan wel zo zijn dat wanneer dit onderzoek voor een tweede keer uitgevoerd zal worden, dit voor andere resultaten kan zorgen. Een volgende keer zou ik toch voor een interview gaan, misschien zelfs een groepsinterview. Zo krijg je toch meer diepgang in de antwoorden die je krijgt en met een groepsinterview kan men gezamenlijk nadenken. Dit kan ook mooie resultaten opleveren. De resultaten van de enquêtes is besproken met de orthopedagoog en dit is verwerkt in deelvraag 3.

Verhoeven noemt het nalezen en beoordelen van onderzoek door medeonderzoekers 'peer examination'. Peer examination haalt de kans op toevalsfouten weg, waardoor de betrouwbaarheid van het onderzoek wordt gewaarborgd (Verhoeven, 2014).

Validiteit.

De enquêtevragen zijn voorafgaand besproken met alle twee mijn begeleiders. In eerste instantie is mijn begeleider vanuit school de vragen met mij langsgelopen. Ik kreeg positieve feedback op de vragen. Hier en daar een aanmerking. Deze heb ik aangepast en daarna heb ik ze naar de orthopedagoog van SBO de Brug gestuurd. Zij heeft haar feedback teruggemaïld en deze heb ik wederom aangepast. Nadat mijn enquête door de screening van beide begeleiders was geweest heb ik hem naar de leerkrachten gemaïld. We hebben gemeten wat we wilden meten met de enquête. Hierdoor kon ik de validiteit van het onderzoek waarborgen.

8. Aanbevelingen.

In dit hoofdstuk worden aanbevelingen gegeven aan de orthopedagoog en de organisatie. Deze aanbevelingen komen voort uit de onderzoeksresultaten en de conclusie van het onderzoek.

Aanbevelingen op de kortere termijn.

Extra scholing en extra handen in de klas.

Aanbevelingen op de langere termijn zal tijd in beslag nemen om te implementeren binnen het nieuwe schooljaar 2018 – 2019. Daarom zijn er ook twee aanbevelingen op de kortere termijn. SBO de Brug kan op de korte termijn extra scholing en extra handen inzetten. Beide aanbevelingen komen voort uit de enquêteresultaten van de leerkrachten. Hier kwam sterk naar voren dat de leerkrachten hier behoefte aan hebben. Het is geen oplossing voor op de langere termijn, maar op de kortere termijn kan er meer tijd en individuele begeleiding aan de leerlingen geboden worden. Hierbij kan SBO de Brug denken aan stagiaires. Extra scholing zou ingezet kunnen worden in samenspraak met de leerkrachten. Hiermee wordt bedoeld dat een gezamenlijk overleg of een mini-enquête kan vertellen aan wat voor soort scholing de leraren behoefte hebben.

Aanbevelingen op de langere termijn.

Handelingsgericht werken.

Het is opgevallen dat er op dit moment weinig handelingsgericht wordt gewerkt onder de 4 leerkrachten die respons hebben gegeven op het onderzoek. Het handelingsgericht werken helpt leerkrachten om te denken vanuit wat de leerling nodig heeft (Van Meersbergen & De Vries, 2017). Leerkrachten moeten leerlingen niet iets aanbieden waarvan de leerkrachten denken dat het kind dit nodig heeft, maar juist datgene wat het kind aan de leerkrachten vraagt aan hulp. Het handelingsgerichte aanpak zorgt voor een goede samenwerking tussen ouders en school voor de beste aanpak voor de leerling. Als leerkracht kijk je niet alleen naar wat de leerling niet kan, maar juist naar wat het wel kan. Hierdoor ontwikkelt de leerling zich optimaal. Elke leerling is anders en je anticipeert hier als leerkracht op door te differentiëren tussen instructie, leerstof en werktijd. Om het aanbod hierop te verbreden maak je als leerkracht gebruik van diagnostiek, advisering en begeleiding. Als leerkracht neem je de omstandigheden die de problemen versterken weg en wil je juist meer zien van de omstandigheden die het probleem verminderd. Deze manier van werken is meer doelgericht. De factoren rondom het kind speelt een grote rol in het handelingsgericht werken.

Met het handelingsgericht werken kunnen de doelen op de volgende manier geformuleerd worden. De leerling heeft [...] om de opgestelde doel te bereiken (De Lange & Pameijer, 2009):

- instructie nodig die;
- opdrachten of materialen nodig die;
- leeractiviteiten nodig die;
- feedback nodig die;
- groepsgevoel nodig die;
- een leraar nodig die.

De leerkrachten en de interne begeleider kijken naar het gewenste aanbod en hoe dit er voor het kind uit zal zien. Er worden gekeken naar wat er goed gaat in de aanpak en wat er beter kan. Hierin wordt de leerkracht niet vergeten. Handelingsgericht werken vraagt ook wat de leraar zelf nodig heeft om dit aan een leerling te bieden. In het onderzoek kwam bijvoorbeeld naar voren dat de leerkracht extra handen in de klas nodig heeft. Is dit ook echt wat de leerkracht nodig heeft, heeft de leerkracht hier begeleiding bij nodig en is ons doel haalbaar?

Hier is een link naar een voorbeeld over hoe handelingsgericht werken mogelijk geïmplementeerd kan worden binnen SBO de Brug: http://www.passendonderwijs-almere.nl/external/files/2014-03-24_Basisondersteuning-implementatie-en-borging-HGW.pdf.

Ontwikkelingsperspectief.

Het is belangrijk dat de leerkrachten handelingsbekwaam worden wat betreft het OPP. Het is tijdens de analyse van de leerlingen opgevallen dat elke docent het OPP anders invult. Als er kleine verschillen tussen zaten, dan was dit geen probleem geweest. Er zitten helaas grote verschillen tussen. Er vindt té veel herhaling plaats van belemmerende en beschermende factoren van de leerlingen en kenmerken van de leerlingen. Het leek af en toe alsof hetzelfde stuk nogmaals gelezen werd. Een ander aandachtspunt is de doelen en omschrijvingen in het algemeen. Doelen worden niet voldoende concreet beschreven. Het is onduidelijk welk doel haalbaar is en in hoeverre het realistisch is. Er wordt niet gezegd wie wat doet en wanneer. De doelen worden niet SMART geformuleerd en dit is wel belangrijk.

Het is goed om met de leerkrachten te bespreken wat er precies moet worden opgenomen in het OPP en wat waar moet staan. Zo heeft een van de leerkracht als belemmerend factor neergezet dat een leerling links schrijft. Het is onduidelijk waarom de leerkracht dit als belemmering ziet. Zo geeft een ander docent aan dat een leerling er gezond uit ziet, maar als belemmerend factor dat ze te dun is. Dit is tegenstrijdig. Het is belangrijk om objectief gedrag zo concreet mogelijk te beschrijven. Alleen zo kan de leerkracht weten waar gericht ondersteuning op in moet worden gezet.

Ik raad SBO de Brug aan om te werken met een overzichtelijk schema en de huidige OPP format aan te passen. Hierin zou ik het gezin en de omgeving van de leerling zoveel mogelijk in proberen uit te breiden. Op dit moment mist dit. Samenwerking tussen gezin, omgeving en school zal voor meer afstemming zorgen om hiermee een gezamenlijke aanpak voor de leerling te realiseren. Zo heeft het gezin meer zicht op de persoonlijke en emotionele ontwikkeling van het kind, terwijl school juist meer zich heeft op de vaardigheden en kennis van de leerling. Met diversiteit in ervaring, kennis van de leerling en kijk op de leerling kunnen alle drie deze partijen elkaar goed aanvullen en ondersteunen. Het is belangrijk om dit met alle partijen die te maken hebben met het invullen van het OPP te bespreken. Zijn alle leerkrachten competent genoeg om dit in te vullen of zitten er een aantal tussen die hier extra hulp bij nodig heeft?

Eigenaarschap en reflectie.

Op dit moment lijken de leerkrachten de moeilijke onderwijsleersituaties die niet 'te handelen' zijn meer aan de leerling of aan externe factoren te koppelen. De leerkrachten zijn teveel bezig met orde en grip houden in de klas, dat ze sommige signalen van leerlingen hierdoor niet kunnen opvangen. Verandering hierin brengen begint allereerst bij de leerkracht zelf en voldoende zicht hebben op de externe factoren (bijvoorbeeld de leefomstandigheden in de OPP), die een grote rol spelen. Uit de resultaten kwam een soort van onzekerheid van de leerkracht naar voren. Het soms niet aankunnen of niet weten hoe te handelen kan hier een reden voor zijn. SBO de Brug moet achterhalen wat de leerkracht doet om preventief te handelen. Hoe hebben de leerkrachten vooraf gewerkt aan groepsdynamica en hebben de leerkrachten voldoende zicht op de leerling en de klas om preventief te handelen?

Het gaat erom hoe deze 4 leerkrachten eigenaarschap kunnen oppakken. Ik raad de directeur van SBO de Brug aan om in gesprek te gaan met het onderbouwteam. Het is de bedoeling om een innovatie op gang te zetten en dit is iets wat gezamenlijk moet gebeuren. De leerkrachten en SBO de Brug zijn eigenaar van het probleem én van de oplossing. Ga om tafel, maak samen met het gehele team een plan van aanpak over de stappen die nodig zijn om de innovatie te realiseren.

In dit geval onder andere scholing/reflectie, wat uit dit onderzoek naar voren kwam. Reflectie wordt vaak als iets negatiefs gezien. Het kan als vervelend worden ervaren om steeds maar terug te kijken naar eigen handelen. De handreiking 'reflecteren is leren': <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Handreiking-Reflecteren-is-leren-webversie.pdf> zal de leerkrachten een beter beeld geven bij wat reflecteren precies inhoudt en waarom het juist goed is. Dit document geeft 3 voorbeelden van reflectie. Alle 3 zijn methoden om in te zetten binnen SBO de Brug. Het gaat hier om intervisie, supervisie en coaching en begeleiding. Groepsintervisie is een andere methode die ingezet kan worden binnen SBO de Brug. Op deze manier kunnen leerkrachten van elkaar leren. Leerkrachten zien dat zij niet de enige zijn die problemen of vervelende situaties ervaren en het mooie hieraan is dat je gezamenlijk als één team kunt nadenken. Men staat er niet alleen voor.

Bibliografie

(2016). Schoolondersteuningsprofiel. Geraadpleegd van <https://www.sbodebrug.nl/>

Berding, J., & Pols, W. (2014). Schoolpedagogiek (3e ed.). Groningen/Houten, Nederland: Noordhoff.

Berger, M., & Kleine, K. (2013). Handreiking 'Reflecteren is leren'. Geraadpleegd op 16 juli 2018, van <https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Publicatie-NJi/Handreiking-Reflecteren-is-leren-webversie.pdf>

De bekwaamheidseisen voor de leraar primair onderwijs (groepsleraar). (2017, 24 april). Geraadpleegd op 16 juli 2018, van <https://wij-leren.nl/bekwaamheidseisen-leraar-primair-onderwijs.php>

De Lange, S., & Pameijer, N. (2009). Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam ; samen met collega's, leerlingen en ouders aan de slag (Herz. ed.). Epe, Netherlands: Acc.

Definitie van Expertise. (z.d.). Geraadpleegd op 16 juli 2018, van <https://www.competentiesvoorbeelden.nl/2011/11/27/definitie-van-expertise>

Fafieanie, V. (2017). Populatie-analyse in het onderwijs. Geraadpleegd op 15 maart 2018, van <https://www.nji.nl/nl/Producten-en-diensten/Publicaties/NJi-Publicaties/Populatie-analyse-in-het-onderwijs>

Gezinssituatie, ouderlijke inkomsten en schoolniveau van 15-jarigen in Nederland (1999-2008). (2012, 5 juni). Geraadpleegd op 15 juli 2018, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2012/23/gezinssituatie-ouderlijke-inkomsten-en-schoolniveau-van-15-jarigen-in-nederland--1999-2008-->

Kenmerken. (z.d.). Geraadpleegd op 16 juli 2018, van <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/kenmerken#.W0z6EvZuJGw>

Klamer-Hoogma, M. (2012). Klassenmanagement (Herz. ed.). Groningen/Houten, Nederland: Noordhoff.

Meijer, W. (2009, december). Passend Onderwijs vraagt om ideale leraren en ideale hulpverleners. Geraadpleegd op 30 mei 2018, van <https://link.springer.com/article/10.1007/BF03088074>

Onderwijsbehoeften. (z.d.). Geraadpleegd op 16 juli 2018, van <https://wij-leren.nl/onderwijsbehoeften.php>

Onderzoek naar werkdruk en taken. (2013, 7 juli). Geraadpleegd op 30 mei 2018, van https://onderwijs.cnvconnectief.nl/fileadmin/user_upload/PDF/Werkdruk_Onderzoek_juni_2013.pdf

Pameijer, N. (2014, 1 juni). De uitgangspunten van Handelingsgericht werken 1 - 4. Geraadpleegd op 26 juni 2018, van <https://wij-leren.nl/hgw-uitgangspunten.php>

Passend onderwijs Almere. (z.d.). Geraadpleegd op 16 juli 2018, van http://www.passendonderwijs-almere.nl/external/files/2014-03-24_Basisondersteuning-implementatie-en-borging-HGW.pdf

Passend onderwijs. (z.d.). Geraadpleegd op 16 juli 2018, van <http://www.encyclo.nl/begrip/Passend%20onderwijs>

Van der Linden, C., Van der Stegen, H., & Van der Hoeven, J. (z.d.). Case studie naar passend aanbod en ontwikkelingsperspectief. Geraadpleegd op 21 juni 2018, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/06/21/case-studie-naar-passend-aanbod-en-ontwikkelingsperspectief>

Van Meersbergen, E., & De Vries, P. (2017). *Handelingsgericht werken in passend onderwijs* (2e ed.). Utrecht, Nederland: Perspectief Uitgevers.

Verhoeven, N. (2014). *Wat is onderzoek?* (5e ed.). Amsterdam, Nederland: Boom.

Bijlage 1: Lijst met extra onderwijsbehoeften.

Expertise op het gebied van kinderen met extra onderwijsbehoeften		
Op SBO De Brug is er gemiddelde of meer dan gemiddelde expertise beschikbaar m.b.t. het onderwijsaanbod aan kinderen met extra onderwijsbehoeften: We geven ook aan welke kennis niet aanwezig is.		
	Meer dan gemiddeld/ gemiddeld/ Niet aanwezig	Toelichting
Spraak- taalproblemen	Meer dan gemiddeld	<i>Wij hebben op onze school eigen logopediste in dienst. Kinderen worden al op jonge leeftijd en bij tussentijdse plaatsing gescreend en indien nodig behandeld.</i>
Dyslexie	Meer dan gemiddeld	<i>Bij alle onze leerkrachten is er vanuit de basisopleiding kennis aanwezig over de didactiek van het lezen. Er is verdiepte kennis op dit onderwerp aanwezig. Daar waar dit nodig is wordt deze van extern betrokken. School heeft leesspecialisten in dienst.</i>
Dyscalculie	Gemiddeld	<i>Bij alle leerkrachten is er vanuit de basisopleiding kennis aanwezig over de didactiek van het rekenen. Er is echter geen verdiepte kennis op dit onderwerp aanwezig. Onze school streeft op dit gebied naar de inzet van een rekenspecialist. Daar waar dit nodig is wordt deze van extern betrokken.</i>
Motorische beperkingen	Meer dan gemiddeld	<i>School heeft 2 fysiotherapeuten in dienst die ruime ervaring hebben in de begeleiding van kinderen die motorische ondersteuning nodig hebben. Voor een deel werken we samen met kinderfysio-praktijk de Regge.</i>
Zieke kinderen	Gemiddeld	<i>Er is geen specifieke expertise voor zieke kinderen op onze school. In het ondersteuningsteam van onze school zetten we wel de expertise van de jeugdarts in om daar waar het kan, deze groep kinderen op onze school een plek te bieden.</i>
ZML-kinderen	Meer dan gemiddeld	<i>Er is specifieke kennis bij een aantal leerkrachten w.b.t. expertise voor ZML.</i>

Auditieve beperkingen	Meer dan gemiddeld	<i>Leerlingen met een auditieve beperking, bijvoorbeeld met een gehoorapparaat, kunnen we op onze school adequate ondersteuning en begeleiding bieden. In de begeleiding van en het onderwijs aan dove en slechthorende kinderen zijn wij niet toegerust.</i>
Visuele beperkingen	Gemiddeld	<i>Voor kinderen met een ernstige visuele beperking zijn wij niet toegerust. Voor kinderen met beperkte visuele problemen zoeken wij samenwerking met externe partners.</i>
Gedragsproblemen	Meer dan gemiddeld	<i>Leerkrachten en leerkrachtondersteuners op onze school hebben kennis ervaring in de begeleiding van kinderen met specifieke gedragsproblemen. Onze leerkrachten zijn in staat om kinderen een veilige en gestructureerde leeromgeving aan te bieden. Als de belemmering van het gedrag zo groot wordt, dat er geen ruimte is om te kunnen leren en specialistische ondersteuning nodig is, zoeken we naar een passend aanbod in overleg met de orthopedagoog van de Brug. Voor de aanpak op het gedrag maken wij gebruik van de methode Rots en water. Verschillende leerkrachten zijn Rots en Water gecertificeerd. Naast specifieke methoden als PAD, wordt vanuit fysio Sherborne toegepast. Verder werkt de school samen met Vitree en GGZ Accare.</i>
Jonge risicokind	Meer dan gemiddeld	<i>Bij de onderbouwleerkrachten is specifieke kennis aanwezig rond het jonge risicokind. Deze kennis wordt waar ingezet.</i>
Anderstaligen	Meer dan gemiddeld	<i>Bij een leerkracht is specifieke kennis aanwezig rond NT 2. Deze kennis wordt ingezet.</i>
Hoogbegaafdheid	Gemiddeld	<i>Bij een leerkracht is specifieke kennis aanwezig rond hoogbegaafdheid. Deze kennis wordt waar nodig ingezet.</i>
SVIB	Meer dan gemiddeld	<i>Wij beschikken over een gecertificeerde SVIB-er. Zij wordt specifiek ingezet op het vergroten van de leerkrachtprofessionaliteit.</i>
Observatieklas de Overbrugging	Meer dan gemiddeld	<i>Wij beschikken over een leerkracht (gedragsspecialist) met specifieke competentie m.b.t. gedrags-problematiek. Klas is bedoeld voor leerlingen die thuis zitten of dreigen thuis te komen zitten. Opvang is regionaal breed ingezet.</i>

Structurele voorzieningen voor kinderen met extra onderwijsbehoeften

Overbrugging.

Binnen Vivente maken we in specifieke situaties gebruik van de Overbrugging. Dit is een plek binnen SBO de Brug, waar kinderen die stagneren (thuis zitten of dreigen thuis te komen zitten) in hun ontwikkeling op school en/of thuis en/ of vrije tijd, begeleid worden bij het vinden van een passende onderwijsplek. In het ondersteunende traject van de Overbrugging wordt gekeken naar wat de specifieke onderwijsbehoeften van deze leerlingen zijn. De periode van ondersteuning en observatie duurt gemiddeld 10 weken.

Eureka.

In zes blokken van vijf lessen volgen ongeveer honderd meer- en hoogbegaafde leerlingen uit de groepen 7 en 8 van de Vivente scholen lessen op het Carolus Clusiuscollege, het Meander college en het Thomas a Kempis college. Ook wij nemen hier met onze leerlingen aan deel. Kinderen, die hiervoor in aanmerking komen worden door ons benaderd hiervoor.

NT 2.

Kinderen die de Nederlandse taal niet machtig zijn kunnen worden opgevangen in een speciale NT 2 klas. De kinderen die dit betreft blijven ingeschreven op onze school. Plaatsing in de NT klas is voor een korte periode.

Stimulerende en belemmerende factoren voor de begeleiding van kinderen met extra onderwijsbehoeften

	Stimulerende factoren	Belemmerende factoren
Gebouw	Voldoende ruimte (klassen), aangepast toilet en douche. Keuken, schooltuin. Prikkelarme omgeving, gangen een kleur b.v. Speellokaal, groot gymlokaal en individuele ruimten voor gesprekken en begeleiding/behandeling	
Schoolomgeving	Prachtig park en Uiterwaarden. Ruim plein (2) en pannakooi met speelelementen.	
Leerlingpopulatie	<i>Ieder kind heeft talenten en die komen bij ons tot ontwikkeling. Specifiek op de Brug stemmen meer dan gemiddeld af op de ontwikkelings- mogelijkheden/behoeften van de individuele leerling, vanuit groepsdoorbrekend werken.</i>	

Teamfactoren	<i>Er is veel expertise in de begeleiding van het kind met een specifieke onderwijsbehoefte in ons team aanwezig.</i>	<i>Expertise delen om te voorkomen dat de expertise teveel afhankelijk is van een gespecialiseerde leerkracht is een belangrijke uitdaging.</i>
Leerkrachtfactoren	<i>Leerkrachten op onze school hebben compassie met kinderen die een specifieke onderwijsbehoefte hebben en zijn in staat om deze groep kinderen tot ontwikkeling te brengen.</i>	<i>Leerlingen hebben last van de verbreding en verdieping van de problematieken in de gezinscontext. Dit is een voor leerkrachten complicerende factor. Wij willen investeren in de zogenaamde 1 plan-aanpak om de verbinding gezin zorg en school te optimaliseren. De school beschikt hiervoor o.a. over inzetmogelijkheden van schoolmaatschappelijk werk en een jeugdarts. Sinds schooljaar 16-17 is Brug intensief gaan samenwerken met een tweetal zorgpartners vanuit de Jeugdzorg.</i>
Anders		

Bijlage 2: Afwegingskader.

Leerling ?	Protectieve Factoren	Risicofactoren
Ontwikkeling Leerling		
Cognitief functioneren		
Leren/functioneren op school		
Gedrag		
Sociaal - Emotioneel functioneren		
Lichamelijk functioneren		
Onderwijsbehoeften		
Gezin		
Basiszorg en veiligheid		
Opvoeding		
Beleving ouderschap		
Onderlinge steun ouders		
Omgeving		
Gezinsomstandigheden (soc.eco)		
Netwerk		
Hulpverlening		

Bijlage 3: Aanvraagformulier Klein & Fijn project SBO de Brug Zwolle

Vraag:	Is er sinds de Wet op Passend Onderwijs sprake van toename van leerlingen die instromen binnen SBO de Brug die “niet toe zijn aan het volgen van onderwijs” in relatie met toename van externaliserende gedragsproblematiek? Wat zijn daarin de knelpunten m.b.t. verschuiving van de ondersteuningsbehoeften en wat zijn de kansen voor een betere afstemming met alle betrokkenen (gemeente, SWT, CJG hulpverlening en onderwijs etc.)?
Regio:	Passend onderwijs regio 2305 PO
Hoofdaanvrager:	SBO de Brug: Egbert Kloppenburg (directeur) en Lucy Wisse (orthopedagoog-generalist).
Mede aanvragers:	CoP de Brug betrokkenen
Gegevens referent leerling / jongere / ouder:	Nog in behandeling.
Beschrijving gewenste onderzoek:	Populatie-analyse in het Speciaal Basisonderwijs: Een analyse van de leerlingen die sinds 01-08-2014 t/m 01-01-2018 (Wet Passend Onderwijs) zijn ingestroomd op SBO de Brug. Dit zou een steekproef kunnen zijn uit 131 leerlingen die in tijdsbestek van 3,5 jaar zijn ingestroomd in de verschillende leerjaren (groep 1- t/m 8).
Beschrijving gewenste onderzoekers:	Masterstudenten met ervaring binnen onderwijs en jeugdhulpverlening.
Naam projectleider aanvrager:	Lucy Wisse (SBO)
Gewenste opbrengst:	Een populatie-analyse biedt praktische aanknopingspunten voor de verbetering van de samenhang tussen onderwijsondersteuning, jeugdhulp en thuissituatie (ouders). Zie bijlage 1
Gewenste kennisdeling:	<ul style="list-style-type: none"> - Vermelding AWTJ Samen op School in colofon van het onderzoeksrapport. - Studenten maken -onder begeleiding van Windesheim- een samenvatting van het onderzoeksrapport. Deze samenvatting wordt -met link naar het volledige rapport- op de website van www.SamenopSchool.org gepubliceerd. - Presentatie van de resultaten door de studenten op nader te bepalen gelegenheden: <p>* Op De Brug voor eigen (CoP) betrokkenen: ouders, leerkrachten, leerlingen, gemeenten, jeugdhulpverlening, Samenwerkingsverband (CTT) en onderwijs.</p> <p>* In het kader van een bijeenkomst / eindcongres AWTJ Samen op School</p>